

V R T E C

Vsebina 6. številke

O svečnici (J. L.)	161
Morje je prebrodil (Ivan Matičič)	162
Največje bogastvo (Mirko Kunčič)	166
Veleum (Po Guyonu priredil Fr. P.)	167
Hišica v čevlju (Krista Hafner)	171
Andrejček na konju (Mirko Kunčič)	173
Na Vezuv (Jože Tomažič)	173
Veverica (Gustav Strniša)	178
Boj za najvišji vrh sveta (Pavle Kveder)	179
O zlata otroška doba (Milan Skrbinšek)	185
Muren in mravlja (Mirko Kunčič)	187
Živali sklenejo obrambno zvezo (Lea Fatur)	188
Nekaj belokranjskih (Fr. Š.)	190
Naša pošta	191
Skrite stezice	192
Rešitve ugank	na ovitku

Rešitve ugank v 5. številki »VRTCA«

1. Svetilka tvojega telesa je tvoje oko. (Začni pri S in čitaj spodnjo vrsto naprej, predzadnjo nazaj itd.)
2. Sneg je zapadel, v peči gori, zunaj se ptičkom slabo godi. (Začni pri S in čitaj vsako drugo črko navzdol in v sosednji vrsti navzgor.)
3. Brez doma bratje in sestre za skorjo kruha se bore. (Čitaj prvo, nato zadnjo, dalje drugo, predzadnjo črko spodaj itd.)
4. Novi dnevi, cilji novi, Bog nam delo blagoslovi. (Čitaj nazaj 1., 3., 5., 7., 9., nato pa 2., 4., 6., 8. vrsto.)

4 uganke so pravilno rešili:

Begunje pri C.: Mrak Franc. — Blatna Brezovica: Gostiša Eli. — Borovnica: Telban Ivanka. — Brezovica: Peklaj Stanko, Belič Majda. — Cerknica: Znidaršič Ivana in Antonija. — Črnomelj: Grahek Angelca, Simonič Janko, Jankovič Nežka, Rom Amalija, Mausar Roza, Lakner Amalija, Majerle Marija, Flek Vinko, Zaviršek D., Planinc M., Malerič Vilko, Grahek Tončka (št. 34), Plut Dane, Grahek Francka in Tončka, Gimpelj Mici, Štukelj Ana, Černe Lojzka, Plut Rozina, Špringer Rozina. — Dev. Mar. v Polju: Metlika Anton, Gale Ladislav. — Dobernič: Koželj Rezi. — Dobropolje: Mramor Viktor, Zevnik Anton, Zajec Stanko, Rozman Elica in Ivica, Cimerman Fanika, Grm Julka, Strnad Julka, Šuštar Mari, Zabukovec Milka, Gačnik Milka, Jakič Mima, Jaklič Vida, Čad Jožef, Mesojedec Hedvika, Hren Marija, Novak Sonja, Klinc Anica, Novak Tončka, Pavlič Micka, Grm Dana, Hočevnar Anica, Lazar Fani, Pirman Milan, Šuštar Ivan, Strnad Tomislav, Erčulj Vinko, Nučič Ljubica in Mari. — Dobrova pri L.: Zalaznik Zlatka, Mikuž Marija, Mikuž Alojzija, Plestenjak Pavla, Ambrožič Francka, Sadar Marica, Čamernik Verica, Bergant Poldka, Planinšek Iv., Živec Metod, Galič Ladko, Pečenik Tone, Smolec Ivan, Čuha Ladko, Bergant Franc, Čuha Anica, Oven Marija, Lampret Zofka, Oven Franc, Fatur Branko, Rozman Franc, Laznik Francka, Birtič Matija, Rotar Anton, Gosar Majda. — Dolenja vas pri Rib.: Henigman Marija, Merhar Olga, Klun Nežka, Hren Francka. — Dol. Podšumberk pri Zagradcu: Kastelic Tonček. — Drenov grič: Završnik Dorica, Per-

(Dalje na 3. strani ovitka.)

»Vrtec« izhaja mesečno. Letna naročnina je za skupna naročila 20 lir (2 liri mesečno), za posamezne naslove pa 25 lir. List izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani. Zanj odgovarja Jože Kramarič. — Glavni in odgovorni urednik Fr. Ločniškar v Ljubljani, Ulica 3. maja št. 10. — Sklep uredništva je peti dan v mesecu. — Uprava »Vrteca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ul. 2 (H. Ničman).

J. L.

O svečnici

„Kam pa danes navsezgodaj
stopaš, modri Simeon?“

„Duh Gospodov vabi, kliče:
Danes pride v tempelj — On!
On — vsem časom zaželjeni,
vseh očakov hrepenenje,
vseh prerokov tiha sreča,
moja radost in rešenje.“

„Glej, Devica že prihaja!
Z Njo prihaja božji Sin!“
Starček gleda . . . preišljuje:

„Ta bo — — Mati bolečin!“

V roke jemlje božje Dete,
solza mu v očeh leskeče,
duša v raj je zatopljena,
jezik rahlo mu šepeče:

„Zdaj, Gospod, odpusti v miru
svojega služabnika,
videlo oko je moje
Tvojega Zveličarja!“

Tožen starček dan za dnevom
Jezusa z Marijo išče.

„Zdaj odpusti . . .“ vdano moli;

„Bog je moje zavetišče!“

In nebo je čulo prošnjo . . .

Angel smrti že hiti.

Starček spal je in zaspal je . . .
več odprl ni oči.

Enkrat le še, samo enkrat
v rajskih sanjah nasmehlja se,
prebudi se. — Ne na zemlji . . .
Srečen . . . srečen večne čase . . .

Morje je prebrodil

Ilustriral M. Gaspari

Stoj! Tinč se malone prestraši. Velik jelen stoji v bližini, pa gleda fanta in njegovo neznansko breme. Izza jelena dviguje glavo košuta, njegova zvesta tovarišica. Medtem ko stoji jelen drzen in ponosen, se njegova družica kar nekam plaha skriva. Nekaj časa se gledajo, potem pa krene Tinč svojo pot. On je že videl jelene in se jih nič ne boji, ker ve, da mu nič nočejo. Kmalu zatem tudi jelen in košuta skloneta glavo in se paseta dalje.

Kam pa greš, Tinč? Ali sploh veš, kako hodiš? Ti kar nekam rineš in gaziš, a niti ne poznaš cilja, niti se ne ozreš okrog sebe. Saj drviš zopet neznankam, od prevelikega navdušenja si izgubil smer. Da, v svojem nestrpnem iskanju za lestvo se je fant oddaljeval bolj in bolj, v svoji zaverovanosti se ni prav nič ozrl okrog sebe, da bi si zapomnil okolico. Zdaj se pa vrača kar v slepo, pa nese in nese ogromno breme in se poti za žive in mrtve.

Stoj! Dolina je tu. Tinč se na prvi pogled oddahne, potem pa gleda, ni mu povsem jasno, dolina se mu dozdeva nekam tuja. Pa jo vendar obhodi. Potem vrže breme z rame in jo obhodi v drugo ter si natanko ogleduje njeno obrobje. Nič, tu ni brezna. Pomišlja in zakliče:

»Tonca!«

E, Bog ve, kje je Tonca. Če bi bila zunaj, bi ga morda komaj slišala, ne pa tako globoko v zemlji. Šele zdaj spreleti fanta težka slutnja, da je morda zašel. Strahota božja! Obupno se ozira Tinč naokrog, pripogiba se in gleda, kje bi se mu zasvetlikala tista jasnina dozdevnega laza ali jase, ki je tam blizu brezna. Nič ne vidi. Da bi tu obupaval, medtem ko ga Tonca nestrpna čaka? Ne! Kar pogumno naprej! Priti mora do cilja zlepa ali zgrda!

Zadene si torej deblo zopet na ramo — in hajdi dalje! Sprva motovili v nekakem kolobarju, potlej se pa kar v slepo odloči pa jo ubere naravnost, kakor se mu zdi prav. Gazi, omahuje, nerodno deblo ga kar vihti sem in tja, a rogovile se mu zatikajo v vejevju. Že mu curlja pot s čela — in ko mu noge nekajkrat močnejše klecnejo, tedaj ga pa spreleti groza ob misli, da morda omaga... Kaj, Tinč da bi omagal in ne rešil sestre smrti iz žrela? Ne, on mora naprej, mora rešiti sestro za vsako ceno! On mora vleči lestvo, mora, ker brez lestve njegova pomoč nič ne pomeni! Naprej! Z vso silovitostjo ga tira dalje notranji nagon — in Tinč se kljub silni izčrpanosti vleče in vleče dalje.

Stoj! Kaj je to? Pogled mu obvisi na nekem ogoljenem deblu na tleh. Kaj ni to tisto bukovo debelce, ki ga je bil Tinč poprej nekaj časa nosil in potem zavrgel? Da, to je tisto deblo, Tinč ga pozna. Hvala Bogu, je torej le na pravi poti! Tu si zdaj natanko ogleda položaj pa si skuša priklicati v spomin one okoliščine, ki so ga privedle do sem. Ko vse to natanko premisli, si pa vzame smer, kakor se mu zdi prava. Hodi, vleče, omahuje in kleca. Kar se mu nazadnje deblo zaplete v močno srobotje, ki visi z neke hoje. Tinč vleče svoje rogovilasto deblo na vse pretege, hoteč ga z enim sunkom odmotati iz zanke. Pa ne gre tako naglo, zanke so močne, ni jih moč potrgati. Tinč se prične srditi pa skuša z glasno nevoljo rešiti svojo dragoceno lestvo iz nadležnih klešč. Ne gre! Kakor bi bilo vse zakleto ali pa kakor bi

mu kdo nalašč nastavil zanke. Srobot ga bije po glavi, njegove ogromne vrvi visijo s hoje pa zapirajo Tinču pot.

Ves onemogel slednjič obstane in se prične ozirati po mogočni srobotovini.

»Milost božja — vrvi!« zavpije fant ter kar na mestu spusti deblo z rame, da obvisi v zankah. Vrvi, za božjo voljo, vrvi so tu, bijejo ga po glavi, deblo mu vlečejo z rame, a jih še ne vidi! Je mar slep?

»Osel!« reče sam sebi in se čudi, kako da ni prej prišel na to misel. Le čemu se je tako strašno mučil s tem nerodnim debлом, ki utegne biti navsezadnje še morda celo prekratko! Ali pa bi z njim po nerodnosti zbil Tonco celo s skale in jo pogubil.

»Vrvi, vrvi!« vzklika srečen, ko se ozira po srobotovini. Nič zato, četudi je izmučen ko žival, čeprav ga razen tega mori še strašna žeja, on je konec koncev le prišel na pravo misel — in to mu daje novih moči.

Takoj potegne iz žepa pipec in seže po teh vrveh. Vleče in vleče srobot od vseh strani, po samih debelih vrveh sega in jih vlači k sebi. Uh, s kakšno srboritostjo to dela! Že lep kup jih ima, a še vlači, prav kot bi imel poseči z njimi do neznanskih globin ali celo prav do pekla. Nič ne pomisli na dolžino, čim več, tem bolje, si misli, čeprav do pekla.

No, dovolj bo, dovolj! Zdaj poreže konce s pipecem — pa hajdi naprej! Vse drugače lahko stopi kot je prej, zdaj teče naravnost, kljub temu, da se mu vlečejo dolge vrvi po tleh. Kako pa, ali hodi prav? Da ne bo vrtoglavec spet kam zavrtoglavil. Uverjen je, da gre prav, saj kar dere čez drn in strn.

Aha, tu je pa tista dolina! Ta je prava, da. Že od daleč uzre fant tisto nesrečno protje — pa se kar vrže naprej, kakor bi na smrt žejen uzrl žuboreč studenec...

»Tonca!« zavpije že od daleč.

Nič odmeva. Fant se skoni nad brezno: »Tonca!«

Nič.

»Tonca!«

Zopet nič. Fanta spreleti mraz. Obesi se noter.

»Tonca!« zavpije obupno.

Poslušaj. Sliši samo odmev lastnega klica v globeli, nato pa le svoje srce, ki mu z vso močjo bije. Prestane dihati, da bi ga ne motil utrip srca, ter napne sluh. Ne sliši mar neko šibko javkanje nekje iz neznanske globine? Da, nekaj se sliši. Mili Jezus! Tinč se kar sesede poleg brezna, kajti ta trenutek mu je odpovedala vsa moč. Ni čudno, tako dolgo se je mudil, a punče ni moglo več zdržati — pa je onemoglo in zdrknilo globlje in globlje... Kaj je ubogemu fantu zdaj početi? Je bil mar ves njegov neznanski napor zaman?

»Toonca!« zavpije znova, a zdaj že povsem z jokavim glasom, kakor bi jokal in klical na njenem grobu... In res, Tinč ihti, obupno

ihti, kajti pokopane so vse njegove nade... »Tonca — Tonca!« To ni več klic, to je samo še jok... Če bi mu umrla na poti, če bi omagala spričo žeje ali naporov, ne bilo bi tako obupno. Če bi jo ponoči zlo-mila groza strahov, bi ga morda ne skelelo tako hudo, kakor ga tu, ko mu jo je pred očmi pogoltnilo peklo, ko mu jo je tako rekoč iz rok iztrgala podzemeljska pošast in jo potegnila v svoje peklenške globine. — Presune ga blazna misel, da bi se spustil po vrvi noter, spuščal se kar naprej, do dna... Toda kako, saj se ne more ganiti! Ne, Tinč se ne gane nikamor več s tega nesrečnega mesta, čeprav umrje kar tu. Kako bi šel proč, saj ne more več hoditi, saj niti vstati ne more, vse mu je odpovedalo. Ijoj, Tonca je izgubljena! Tu je pokopana...

Tinč ihti nad prepadom. Vse je tiho okrog njega, le gozd šumi, valovi ko morje, neskončno, neusmiljeno morje, ki je potegnilo Tonco v svoje nenasitne vrtince...

»Jeee!«

Kaj je to? Tinč dvigne glavo, prisluhne. Mar ni natanko slišal klica iz globeli? — »Tonca!«

»Jooo!«

Da, klic iz globeli, šibek in daljni.

Fant plane kvišku: »Tonca!«

»Po-ma-gaj!«

Fantu se vrača moč. Natanko je slišal njen klic. Ona torej še živi! Živí, živí, živí!

»Pridi, Tinč! Zakaj te ni!«

Ta klic pa je bil mnogo razločnejši.

»Tonca, sem že tu, takoj pridem!« ji zakliče Tinč z glasom, kakor bi ji nasul noter samih bonbonov.

»Jooj, umrla bom...«

»Ne, Tonca, ne smeš umreti! Samo trenutek še potrpi!«

Fant ne ve kaj početi spričo velikega iznenadenja in veselja. Kar sem in tja bega okoli brezna in ne ve, kako prijeti in začeti. Vrta mu le to po glavi, kaj neki se je godilo v breznu in kako da se ona ni oglasila na njegove klice? Najbrž se je bila onesvestila. Da, da, to je moralo biti tisto.

»Tinč!«

»Sem že tu.«

Zdaj urno popade srobot in ga prične nategovati. Dovolj ga bo, še preveč. Zato pa hoče napraviti dvojno vrv, saj ena sama bi morda niti ne vzdržala in bi se utrgala. Fant je na vse načine previden. Z veliko vnemo spleta rešilno vrv, s tako vnemo ni pač še nikoli v življenju nobenega dela opravljal. Ni pa samo vnema, temveč ljubezen je, ki ga podžiga k delu. Tonco rešuje, svojo sestrico bo iztrgal smrti iz žrela! Zato se mora dobro pripraviti in vse temeljito premisliti.

Zdaj je vprašanje, ali je deklica še toliko pri moči, da se bo oprijela vrvi in da jo bo lahko brez skrbi vlekel kvišku? Ali se bo dovolj trdno držala, da sredi pota ne izpusti in ne omahne? To je težavno in zelo tvegano. Ne, ne, s tem načinom ne bo nič. Tinč ne mara tvegati, zato spleta rajši zanko. Da, ta bo bolj zanesljiva. Seveda ne gredo priprave tako naglo od rok, ker je srobot zelo trd, razen tega ga je pa treba še temeljito preskusiti, ako je dovolj zanesljiv, da bi morda v sklepih ne počil v najbolj usodnem trenutku. Na vse to misli Tinč, ko ovija vrv okrog bližnjega debela pa jo vleče in nateguje.

Neštetokrat še je morala zaklicati Tonca, preden je bil Tinč s pripravi gotov.

Ko so bile vrvi v redu, je bilo treba še drugih priprav. Fant je moral najprej odstraniti vse protje okrog brezna, potem je šel iskat močno bruno, ki ga je položil preko brezna. To mu bo za oporo pri reševanju. Ozrl se je še po tem in onem, in ko je ugotovil, da je vse pripravljeno, tedaj se je sklonil nad prepadom ter zaklical samozavestno:

»Tonca, zdaj se pa pripravi!«

»Ali prideš?«

»Da, zdaj pričnemo. Bodi močna in trdna, nič se ne boj!«

»Reši me, reši!«

»Poslušaj me, Tonca, kaj ti povem.« Počasi izgovarja besedo za besedo, da se kak zlog ne razbije v globokem žrelu. »Zdaj ti bom spustil dol vrv. In ko te bo dosegla, jo primi in povej! Si razumela?«

»Kaj ne prideš pome?«

»Ne morem. Ti kar pazi!«

Zdaj prične spuščati vrvi. Še dokaj gladko pada srobot v globel, ker je trd ko palica. Tu in tam se kam zadene ali zatakne, pa zdrkne zopet navpik ali pošev nizdol. Ko končno fant začuti, da so vrvi nekam zadele in so se jih oprijele roke, se mu zazdi, kakor da je dobil zvezo z onim svetom...

»Jo imaš?«

»Da.«

»Zdaj pa otiplji in boš našla zanke.« On kar čuti medtem, kako se njene roke dotikajo vrvi. »Si našla zanke?«

»Ne — pač.«

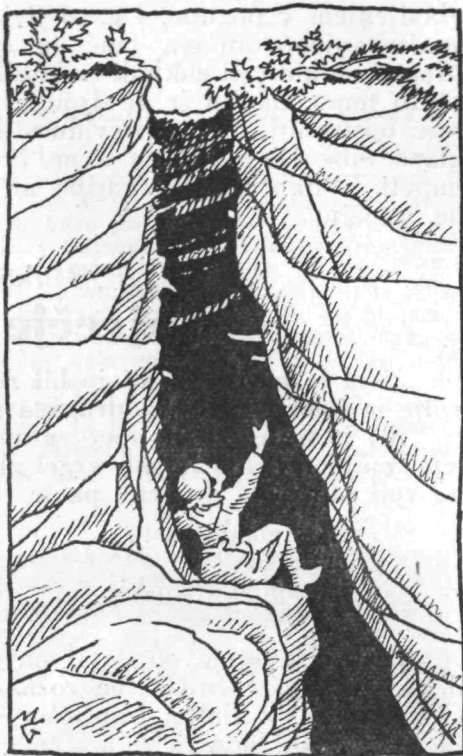
»Le pazi! Zdaj vtakni obe nogi v zanke, potlej si pa potegni zanke do pasu. Si razumela?«

»Kako? Ne morem!«

»No le poskusi, bo že šlo.«

»Ne morem se dvigniti, mi bo spodrsnilo!«

A tako? To da fantu misliti. Pomišlja nekaj časa — pa se kar odloči. Najprej ovije vrvi okrog opornega bruna, konce pa ovije na bližnje deblo. Na srečo, da so bile vrvi tako dolge. Nato si sezuje čizme in se spusti v žrelo. Nič ne pomaga, rajši poskusi vse, kot bi tvegala njo. Dokler je še nekaj dnevnega svita, se z lahkoto spušča Tinč, a niže, ko svit popolnoma ugasne, pa tiplje fant previdneje. Z rokami se drži vrvi, z nogami pa tiplje za oporo po spolzkih skalah. Čudi se, kako je moglo pasti punče v tako globino, a se ni ubilo. Gotovo ima sirota zlomljeni obe nogi. Ko pa otipava zalomljene trhle kline, ki so zapičeni v stenah, ter zadene celo na trhla bruna, zagazdana na police v dolbini počez, se pa nič več ne čudi. Te trhlene opore so zadrževale padajočo ter ji prestrezale težke udarce, zmanjševale silovitost padca ter jo milostno zadržale pred končnim usodnim stmo-

glavljenjem v pogubo. Da, to ji je rešilo življenje. Z nekim posebnim spoštovanjem otipava Tinč te trhlene zagozde, ki se mu zde bolj dragocene kot celi zakladi tramov tam zunaj. Res, da ga mnoge ovirajo kljub temu, da jih je že Tonca temeljito polomila. Prisiljen je nekatere odstraniti, z vso previdnostjo seveda, da ne bi padle Tonci na glavo. Šibkejši potiska v stene, bruna pa pusti kot so, dasi so mu zelo napoti. Toliko jih pač odrine na police, da si napravi pot in da se ne sprožijo. (Dalje.)

Mirko Kunčič

Največje bogastvo

Živel je pastirček, ki je bil reven kot cerkvena miš. Samo židane volje je imel na pretek, drugega pa ničesar.

Ko je nekega dne spet varoval ovčice na paši, je od nekod priletel majhen hrošč in mu vrgel zlat ključek na dlan. Ptič, ki je sedel na veji bližnjega drevesa, pa je zapel:

»Sredi gozda raste
čudodelna roža,
vetre spomladanski
jo ljubeče boža.

V roži tej so vratca —
pojdi s ključkom tja,
našel tam vse polno
boš srebrá, zlatá.«

Pastirček se je odpravil na pot. Hodil je po samotnem gozdu, dokler ni našel čudodelne rože. Sredi rože so bila skrivna vratca. Odprl jih je z zlatim ključkom in pobral vse srebro in zlato, ki ga je našel v zakladnici.

Postal je bogat in mogočen. Kupil si je imeniten grad, najel je brez števila služabnikov, ki so mu stregli noč in dan. Privoščil si je vsega, kar si je pozelelo njegovo srce.

A glej — kmalu mu najboljša in najokusnejša jedila niso več dišala. Preobjedel se jih je. Postal je slabe volje. Od jutra do večera je kričal nad služabniki. Ni več pel veselih pesmi. Černo je posedal sredi svojega bogastva.

Nekega dne je spet priletel od nekod majhen hrošč. Vprašal je otožnega dečka:

»Ali si zadovoljen z bogastvom, ki sem ti ga dal?«

Deček ga je nejevoljno zavrnil:

»Pojdi se solit s svojim bogastvom!«

»Glej, glej,« se je začudil hrošč, »zakaj si pa tako slabe volje? Saj imaš vsega dovolj.«

»Kaj mi vse to koristi,« je odgovoril deček, »ko je pa moje srce žalostno. Prav rad zamenjam vse to bogastvo za svojo staro obleko, za skromno hrano in veselo pesem, ki sem jo kot pastirček pel.«

»To se lahko zgodi,« je rekel hrošč in vzel dečku zlati ključek iz rok.

V tem trenutku je izginilo vse, kakor da bi se bilo pogreznilo v zemljo: grad, služabniki, zakladnica z nakopičenim bogastvom in shramba z žlahtnimi jedmi.

Deček je postal spet reven pastirček. Pasel je svoje ovčice, otepaval ovsenjak, pil svežo studenčnico in veselo prepeval v božji dan:

»Največje bogastvo,
ki svet nam ga dá,
je pesem vesela,
ki vre iz srcá!«

Po Guyonu priredil Fr. P.

Veleum

(Povest je iz življenja slavnega italijanskega slikarja Leonarda da Vincija.)

Leonardo da Vinci je bil nedvomno najbolj nadarjen človek vseh časov. Rodil se je leta 1454. v vasi Vinci pri Empoliju v Albanskih gorah. Nekateri navajajo tudi letnico 1452., kar pa še ni točno ugotovljeno. Leta 1468. je vstopil v delavnico Andreja del Verrochia in je svojega mojstra hitro prekosil. Leonardova dela so kmalu dosegla tako visoko ceno, da so se že v 16. stoletju pojavili ponarejevalci njegovih del in skušali prodajati svoje slike pod njegovim imenom. Za nekaj slik še do danes niso ugotovili, ali so res njegove ali ne. Njegova najbolj znana dela so: Zadnja večerja, Mona Lisa, Marija v votlini, razni portreti itd. Bil pa ni samo kipar in slikar, ampak tudi izvrsten inženir, prirodoslovec in glasbenik. Izumil je več vrst novega orožja, prvi opisal pojav valovanja, poizkusil je pa tudi zgraditi letalo, s katerim naj bi se človek z lastno močjo dvignil v zrak. Ni panoge, v kateri ne bi bil ta izredni mož odkril stvari, na katere so prišli ljudje šele nekaj stoletij pozneje. Njegovih zapiskov, ki jih je pisal v zrcalni pisavi, od desne na levo, še do danes niso povsem raziskali. Na povabilo francoskega kralja Franca I. je prišel v Francijo. Tam je umrl 2. maja 1915 v gradu Cloux.)

I.

Andrej del Verrochio, slavni florentinski slikar in kipar, je dobil naročilo za sliko, ki naj bi predstavljala sv. Janeza Krstnika v trenutku, ko krsti Odrešenika, angelčki pa zadovoljno opazujejo ta prizor. Mojster je poklical svoje učence k sebi v delavnico, naredil načrt za sliko, potem pa vsakemu pokazal, kateri del mora dovršiti.

Najmlajši med učenci, Leonardo da Vinci, star komaj petnajst let, je moral izvršiti glavo angelu, ki je plaval nad Izveličarjem.

»Izkoristite dobro svoj čas,« je dejal slikar svojim učencem. »Posebno skrbno slikajte angele, da ne bodo v prevelikem naporu z glavnim prizorom, katerega bom naredil sam.«

Ko je Andrej zapustil delavnico in odšel po drugih opravkih, so mladeniči odložili svoje čopiče.

»Ah, pojdimo se rajši igrat,« so dejali, »zunaj je krasno vreme, to stvar

bomo pa lahko dovršili tudi jutri, saj ni videti, da bi se mojstru preveč mudilo, drugače nam ne bi naročal, naj nikar preveč ne hitimo. Ali greš z nami, Leonardo?»

»Ne, je odgovoril deček. »Hočem narediti najprej osnutek za glavo, da bom lahko videl, na katerem mestu v sliki bo naredila najboljši vtis.«

Učenci so ga zapustili, zatopljenega v delo, in odšli pojoč in smejoč se v dolinico v bližini mesta, kjer so se navadno igrali.

»Le naj se gredo zabavat,« si je rekel Leonardo, »jaz uživam najbolj, kadar lahko sam in nemoteno slikam.«

Zmešal je barve, vzel v roke čopiče in naslikal glavico tako lepo, živo in nežno, da se je sam čudil svojemu uspehu.

Ko je prišel drugi dan Andrej del Verrochio v delavnico, je obstal presenečen pred mojstrovino, ki jo je zagledal.

»Kaj,« je zaklical in se obrnil k Leonardu, »ti si to naslikal?«

»Da, učitelj,« je odgovoril s tresočim glasom deček, kajti bal se je, da ga bo veliki umetnik grajal in osmešil njegovo delo.

»Dobro, dečko moj,« je povzel slikar s plemenito odkritosrčnostjo, »ti si večji slikar kot jaz, ti znaš več! Prijatelji,« se je obrnil na učence, »odslej ubogajte Leonardove nasvete enako kakor moje. Kajti nekega dne bo on slavil Italije in bo užival sloves največjega slikarja.«

Učenci so navdušeno vzklikali svojemu tovarišu, Andrej del Verrochio pa je šel obiskat gospoda da Vincija, očeta svojega učenca, in mu povedal, kako velik uspeh je dosegel njegov sin.

»Vaš sin,« je rekel Andrej, »je resničen umetnik in ste lahko zelo ponosni nanj. Jaz pa se odpovedujem tej umetnosti, ker čutim, da me Leonardo presega. Hotel sem postati prvi slikar v deželi, toda sedaj vidim, da bi ostal vedno v drugi vrsti in zato se rajši umaknem.«

»Nimate prav,« je rekel Peter da Vinci, »da se tako omalovažujete. Kar se pa tiče mojega sina, sem sicer imel z njim druge namene, toda če je poklican za to, mu bom pomagal z vsemi sredstvi, da bo dosegel svoj namen.«

Prav je, če povemo sedaj nekaj besed o tem dečku, ki se je bil pravkar tako izkazal.

Leonardo da Vinci je bil sin plemiča Petra da Vincija, notarja florentinske republike. Ta je bil lastnik lepega gradu na bregu reke Arno, v bližini Florence. V tem prekrasnem kraju, kjer je ljubezen do umetnosti ljudem že prirojena, kakor je dejal neki pesnik, se je rodil leta 1454. mladi Leonardo. Bil je lep, vitek deček s pametnimi očmi. V šoli je s svojim znanjem prekašal vse součence in učitelji so se čudili lahkoti, s katero je sledil pouku.

Že kot otrok je izredno rad upodabljal iz ilovice razne predmete in osebe ter vzbujal pri tovariših splošno občudovanje. Imel je komaj deset let, ko je naredil viteza, ki dirja na konju preko ravnine. Prijatelji so bili tako presenečeni nad lepoto kipa, da so ga skrbno prenesli na glavni trg v Florenci, kjer so ga vsi mimoidoči glasno občudovali. Leonardo pa ni uril samo svojih možganov, temveč tudi telo. Bil je izvrsten telovadec, jahač in nepremagljiv v sabljanju.

Nekega dne je odjezdil na izlet v okolico mesta in ko se je v divjem diru vračal, je konju odletela podkev. K sreči je stala v bližini kovačnica in Leonardo je naročil kovaču, naj mu na novo podkuje konja. Kovač je videl, da je konj isker in močan, ter se je čudil, da ga lahko tako mlad in šibek jezdec obvlada in je to Leonardu tudi povedal. Leonardo se je nasmehnil in dejal, da ga konj prav rad uboga in da nima z njim nobenih težav. Kovač je izbral podkev, toda Leonardo je

izjavil, da je slaba, in res jo je zvil, kakor da bi bila svinčena. Možak se je začudil in poiskal drugo, izredno krepko kovano, toda Leonardo jo je v trenutku prelomil kot trsko.

»Čudovito,« je vzkliknil kovač, »še nikoli nisem videl tako močnega človeka. Vi ne morete biti drug kot gospod Leonardo da Vinci, kajti edino o njem pripovedujejo, da je tako močan, da lahko lomi podkve.«

»Res je,« se je zasmejal Leonardo, »sedaj veste, da ljudi ne smemo soditi po videzu.«

Lorenzo di Medici, florentinski vladar, je priredil koncert in med drugimi odličnimi povabljenici je bil tudi Leonardo. Gospoda je nestrpno čakala na začetek, tedaj pa se je raznesla vest, da je dirigent nenadoma zbolel in da se koncert ne bo vršil. Leonardo je šel hitro h knezu, ki je bil zelo v zadregi, in se mu ponudil, da bo nadomestoval obolelega dirigenta.

»Ali je mogoče,« se je začudil knez, »kaj znate tudi to?«

»Srečen bom, če vam s tem naredim uslugo,« je odvrnil Leonardo.

Lorenzo je z veseljem sprejel Leonardovo ponudbo in kmalu so godbeniki zaigrali pod spretnim Leonardovim vodstvom. Na koncu pa je še sam zaigral nekaj pesmi na violini, kar je še povečalo splošno občudovanje.

Kakor vidimo, je bil mladi Florentinec vsestransko nadarjen, vendar mu je bilo slikarstvo in kiparstvo najbolj pri sreju.

II.

Leonardo se ni zadovoljeval samo s proučevanjem velikih italijanskih mojstrov, kajti zavedal se je, da je narava najvažnejša človekova učiteljica.

Rad je zahajal v okolico Florence in risal glave oseb, ki so se mu zdele zanimive.

Nekega dne se je sprehajal z enim izmed svojih prijateljev in srečal starega potepuha, ki je počival na robu gozda. Mož je imel dolgo brado, lasje pa so mu valovito padali na ramena. Njegov izraz je spominjal na svetnike in apostole, kakršne so radi slikali italijanski slikarji.

»Glej,« je vzkliknil Leonardo, »dobro bi bilo, če bi tega moža narisal in njegov obraz uporabil v kaki večji sliki.«

»Obličje ima res zelo izrazito,« mu je pritrdil prijatelj.

Ko je berač videl, da ga sprehajalca pazljivo ogledujeta, se je dvignil in hotel oditi.

»Hej, dobri mož,« je zaklical Leonardo, »počakajte no malo! Jaz sem slikar in bi rad narisal vaš obraz.«

»Moj obraz res ni tako zanimiv, da bi ga bilo vredno risati,« je odgovoril berač in neprijazno gledal svoja motilca. »Poleg tega«, je še dodal, »pravijo v kraju, kjer sem doma, da vsakdo, ki se da naslikati, še v tistem letu umre.«

»To so prazne marnje,« je odvrnil Leonardo, »kajti tekom let sem naslikal že dosti oseb, mož in žena, pa so še vsi živi in zdravi.«

»Že mogoče, toda jaz kljub temu nočem, da bi me naslikali. Obrniti se boste morali pač na koga drugega. Sedaj pa zbogom in brez zamere!«

Berač se je obrnil in hotel oditi, ni pa opazil, da ga je Leonardo med pogovorom v nekaj sekundah narisal.

»Le pojdite,« je rekel Leonardo smejoč se, »risbo sem že izvršil.«

Pokazal je presenečenemu potepuhu sliko, tako živo in podobno, da je mož od začudenja glasno vzkliknil.

»Kako lepo,« je zaklical, »saj to sem v resnici jaz! Toda kako ste me mogli tako hitro narisati in ne da bi kaj opazil?«

»Bodite ponosni,« mu je dejal Leonardov spremljevalec, »da vas je naslikal največji toskanski slikar, slavni Leonardo da Vinci.«

»Leonardo da Vinci!« je zajecel revež, »oh, nikoli si nisem mislil, da bom kdaj stal pred tako slavnim možem.«

»Torej ne verjamete več, da vam bo ta slika prinesla nesrečo?«

»Nasprotno, prepričan sem, da mi bo prinesla srečo.«

»Glejte, tu je dokaz,« je rekel Leonardo in mu dal svojo možnjo, polno srebrnikov. Sedaj je bila sreča starega potepuha popolna in je zadovoljno odšel svojo pot.

Pravijo, da je pozneje Leonardo uporabil to glavo v svoji znameniti »Zadnji večerji«.

Nekoč je umetnik obiskal starega prijatelja svojega očeta, gospoda Gandolfa, ki se je zelo zanimal za umetnost in imel tudi sam krasno zbirko raznih kipov.

Tu je Leonardo opazil kip, ki ga še ni videl in ki je takoj vzbudil njegovo pozornost.

»Krasno delo,« je dejal, »kaj takega lahko naredi samo izredno nadarjen in spreten kipar.«

»Ta umetnik je še zelo mlad,« je odvrnil gospodar, »ima šele dvajset let.«

»Dvajset let! Neverjetno! Zelo rad bi ga spoznal.«

»Tu je na letovišču... Glejte, saj ravnokar prihaja.«

Vstopil je mlad mož, živahnega in vedrega obraza.

»Pravkar sem zvedel,« mu je rekel Leonardo, »da ste vi tvorec tega čudovitega kipa in bi vas rad spoznal, kajti tudi jaz sem slikar in kipar.«

»Naš obiskovalec,« ga je prekinil Gandolfo, »je sloviti slikar Leonardo da Vinci, o katerem sem vam že pripovedoval.«

»Vi ste Leonardo da Vinci?« se je veselo začudil mladenič. »Dobro poznam vaše slike in kipe, ki jih mora občudovati vsak, kdor jih vidi. Niste brez vzroka ljubljenecc Florentincev.«

»In vi, gospod, ali lahko zvem vaše ime?«

»Moje ime vam ne pove še ničesar, imenujem se Michelangelo Buonarotti.«

»Kdo je vaš učitelj?«

»Za slikarstvo Dominik Ghirlandaio, hodil sem pa tudi v kiparsko šolo, ki jo je ustanovil Lorenzo di Medici.«

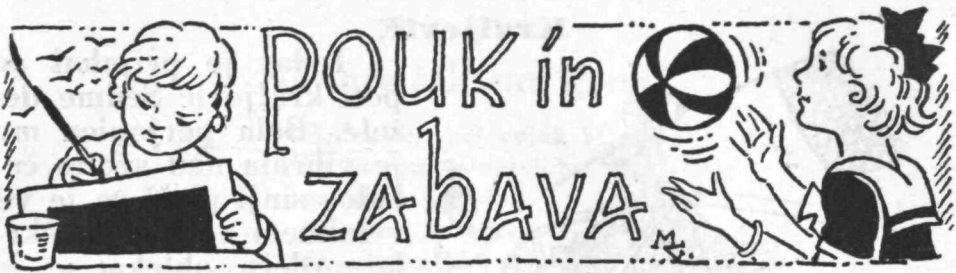
»Sedaj se ne čudim več vašemu znanju. Pred seboj imate še lepo bodočnost.«

»Vas si bom vzel za vzgled in upam, da bom uspel.«

To srečanje je pustilo nekoliko grenkobe v Leonardovem srcu, kajti videl je; da se je pojavil pred njim nevaren tekmecc. V resnici se je že nekaj let pozneje (1502) poleg Leonarda potegoval za okrasitev velike posvetovalnice v Florenci tudi Michelangelo.

Leonardo ni na izletih risal samo ljudi, zanimala ga je vsa narava, živali ravno tako kot rastline ali pa različni kamni. V svojih slikah je znal tako izvrstno posnemati naravo, da se je marsikdo zmotil, ker ni vedel, da je dotična stvar samo naslikana. Na eni izmed njih je naslikal Devico, poleg nje pa posodo, polno rosnih cvetlic. Kaplje so bile naslikane tako naravno, da bi jih lahko kar otresel. Prijatelj, kateremu je pokazal podobo, je mislil, da so kapljice slučajno padle na sliko in jih je hotel z roko zbrisati. Lahko si mislite, kako se je začudil, ko je videl, da je ta nežna rosa samo naslikana.

(Dalje.)

Krista Hafner — Ilustrirala Marija Vogelnik

Hišica v čevlju

Metuljček

Nekega popoldneva so bili otroci prosti in so se igrali v hišici. Sinja ptičica je rekla: »Lovimo se!«

»Pa se dajmo,« so bili dečki zadovoljni.

In Sinja ptičica je zletela, dečki pa za njo. Lovili so se okoli mizic in stolčkov in postelje in Sinji ptičici nihče ni bil kos.

Končno se je vendarle upehala in Binče je bil že tik poleg nje, le malo je še manjkalo, pa bi jo bil zagrabil. Tedaj pa je Sinja ptičica mahoma zapela, kakor se je bila naučila:

Če hočem, v metuljčka se
sprememim
in v sinje višave pred vami
zbežim.

In razprostrla je perutničke na predpasniku in zopet zletela in ker so bila vrata v hišici odprta, je zletela skozi vrata na travnik. Dečki so se usuli za njo, ko pa so prišli na travnik, so zagledali čudo prečudno: Sinja ptičica je postajala bolj in bolj drobcena, krilca pa so se ji večala in večala in še preden so se dečki zavedeli, je že letal nad njimi prekrasen metuljček. Dečki so stekli za njim, toda Sinja ptičica-metuljček je zletela visoko pod nebo, se usedla na visok grmiček in jim z dolgimi tipalkami strgala korenček.

Kraljevič

Tedaj je prijahal po poti kraljevič Sedme dežele. Bela perjanica mu je vihrala nad svetlo čelado, sinji plašč se je vil v lahnem vetriču in škrlatnordeča obleka se je bleščala daleč naokoli. V rokah je nosil zlato pa-

lico z zeleno mrežo. Bil je ravno na lovu in je lovil metulje. Zagledal je dečke, ustavil konja in vprašal:

»Hola hej, fantiči, kaj pa delate tukaj?«

»Svojo sestrico, Sinjo ptičico, lovimo. Spremenila se je v metuljčka in zdaj ne moremo do nje. Tamle na sončnici sedi in nam korenček strže.«

Kraljevič je pogledal sončnico, pomežiknil z desnim očesom, pomežiknil z levim očesom in rekel:

»Hola hej, fantiči, če ni nič hujšega, kar mirni bodite. Vašo sestrico, Sinjo ptičico, bomo kmalu ukrotili in jo v tole mrežo ulovili. To bo prekrasen lov! Hi, vranček moj!«

Nategnil je vajeti, vranček je zdirjal, kraljevič je dvakrat zamahnil z mrežo in že je bila Sinja ptičica ujeta. Prestrašena se je stiskala v mreži in debela solza ji je zdrknila po krilecu.

Kraljevič pa jo je previdno vzel iz mreže, jo prijel za krilca in si jo postavil na roko. Zaukal je in zapel:

»Bratci moji, kaj bi vam del, nikoli še nisem lepšega metuljčka ujel.«

In pobožal je Sinjo ptičico po kosmatem životku, nato pa se je sklonil in jo poljubil na glavico.

In glej, čudo prečudno: Sinja ptičica ni bila več metuljček, ampak zopet ljubka

deklica. Kraljevič jo je postavil na tla, jo ogledoval in čedalje bolj mu je bila všeč. Zaploskal je z rokami in rekel:

»Deklica draga, Sinja ptičica, moja ženka boš.«

Sinja ptičica ni rekla nič, le z glavo je pokimala in objela kraljeviča okoli vratu.

(Dalje.)

Mirko Kunčič

Andrejček na konju

Andrejček kot vojak bi rad
na iskrem konju jahal —
pa nima puškice,
pa nima sabljice,
da z njima bi se bahal.

Leseno žlico mati je
na gumb mu privezala,
čez ramo sestra Jerica
poleno mu je dala.

Norčavi ded poveznil je
mu lonec star na glavo,
posadil na kolena ga —
hop, hop, konjič, v daljavo!

Jože Tomažič

Na Vezuv

Kadar je človek že v Neaplju, tedaj napravi tri izlete: na Vezuv, v tri zasuta in zopet odkrita mesta, v Herkulane, Pompeje in Stabijo — ter v Modro votlino na otoku Capri. To so edinstveni doživljaji v življenju, ki ostanejo človeku trajno v spominu.

Prekrasni Neapelj leži v Neapeljskem zalivu. Nad njim se dviga proti jugovzhodu stožčasta gora Vezuv s 1132 metri višine. Iz daljave se zdi kot stožec z odsekanim vrhom, prav za prav z dvema vrhovoma, t. j. pravi Vezuv in vrh Monte Somma. Iz njegove notranjosti se vedno dviga steber dima, včasih bel, včasih črn. Ponoči se ti zdi, kot bi se bil vnel velikanski dimnik, iz katerega se dviga goreč in žareč steber v odsevu izgorevajočih plinov in žareče se lave. Veličasten je pogled na ta edini delujoči ognjenik v Evropi. Vezuv je zaradi tega najbolj znan in tudi najbolj raziskan ognjenik. Saj so njegovo ognjeniško delovanje opazovali, proučevali ter raziskovali že od njegovega prvega, zgodovinsko znanega izbruha leta 79.

Na njegovo pobočje se lahko povzpneš z vezuvske železniške postaje Pugliano, ki ima zaradi velikanskega prometa tekoče stopnice, živa tla, na katera samo stopiš in stopnice te same dvignejo do novega tira in postaje električne železnice in dalje z žično železnico na Vezuv. Popelješ se pa lahko tudi v razkošnem avtobusu po novo zgrajeni avtomobilski vezuvski cesti skoraj do samega vrha ali pa greš v jutranjih urah peš in si v dobrih treh urah pri žrelu.

Naša izletniška skupina iz Ljubljane — okrog 30 nas je bilo — se je zbrala na velikem trgu v Neaplju ter zasedla naš ljubljanski avtobus, ki nas je pripeljal iz Ljubljane preko čudovitih Dolomitov, skozi cvetoča in zgodovinska mesta v večni Rim ter dalje proti jugu, da si ogledamo prirodne lepote in čuda ter umetniška dela človeških rok. Naš domači šofer seveda še nikoli ni bil v velemestu Neaplju, zato ni vedel za pravo in najbližjo pot na veliko vezuvsko cesto. Pogledoval je v avtomobilsko karto ter v načrt velemesta, čital imena trgov in ulic, ko nas ustavita dva policijska stražnika v snežnobelih uniformah in belih čeladah. »Ali bo kazen ali kaj?« vpraša naš šofer.

»Vidim, da ste tuji! Nič ne bo kazni, le tod je prepovedana voznja in ustavljanje, kreniti je treba po oni strani ter po teh in onih ulicah!« je tolmačil vljudno italijanski prometnik. Tedaj se pa drugi promet-

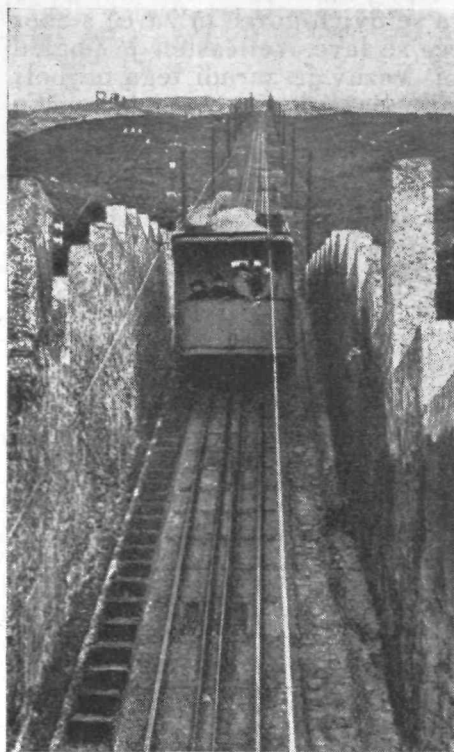
nik nasmeji in pove, da je tudi on Slovenec, da že nekaj let služi v Neaplju, a še ni bil na Vezuvu.

»Peljite se z nami, bomo imeli vsaj pravega vodnika po ulicah!«

Čez nekaj minut je oddal svojo službo drugemu, ker je dobil do večera dopust, da lahko spremlja tujce v Neaplju ter jih čim bolj lepo in varno pripelje na Vezuv. Sedel je k šoferju in po potrebi veleval: »Desno, levo, naprej!«

Od Neaplja do Kapue se vleče najrodovitnejši del Italije. Zemlji med ognjem in morjem je dal življenje in rodovitnost Vezuv s svojimi ognjenimi rekami, z ognjeniškim prahom in pepelom. Zato je ogenj v vinu in v krvi! Ob najlepšem zalivu in obali je venec belih naselbin s tovarnami makaronov vseh oblik. V zelenju oljk, smokev, pinij ter cvetočih oleandrov poganja bujno rastlinstvo. Zemlja tu ne pozna četrtega letnega časa — zime. Tu je samo pomlad, poletje, jesen. Vulkanška zemlja poganja rodovitne sokove v rastlinje in zelenje, ki cvete, rodi, cvete brez prestanka in počitka ter nudi človeku svoje južne sadove skoraj brez truda, da jih obere, naloži na dvokolesne vozičke ali jih pa natovori na osličke in mule ter odpravi na neapeljski sadni, zelenjadni in živilski trg.

Že smo pred cestno mitnico: čez cesto je potegnjena železna veriga, da ne more samovoljni avtomobilist zavoziti brez plačila cestne voznine na novozgrajeno avtomobilsko cesto do Pompejev in dalje na Vezuv. Uslužni cestni mitničarji pojasnijo tujcem, da je razkošna cesta bila zgrajena z velikimi stroški tujcem v prid, zato je za njeno uporabo treba plačati toliko in toliko lir za vsako osebo. Brž je bila osebna cestnina plačana, s ceste so potegnili železno verigo in zdrveli smo po gladki avtomobilski cesti, dolgi 25 km. Vsa je črna od asfalta,

ob straneh z belimi robniki, med njimi pa širijo palme svoje prstaste liste južnemu soncu naproti ter cveto oleandrovi grmiči in drevesa belo, rdeče in rožnato. Ves obcestni nasad je svežezelen, negovan in zalivan. Nad nami je neka čudovita milina in sozvočje modrega neba, južnega sonca, barv in oblik, da človeka vsega prevzame, skoraj utruja in poleni v avtobusu.

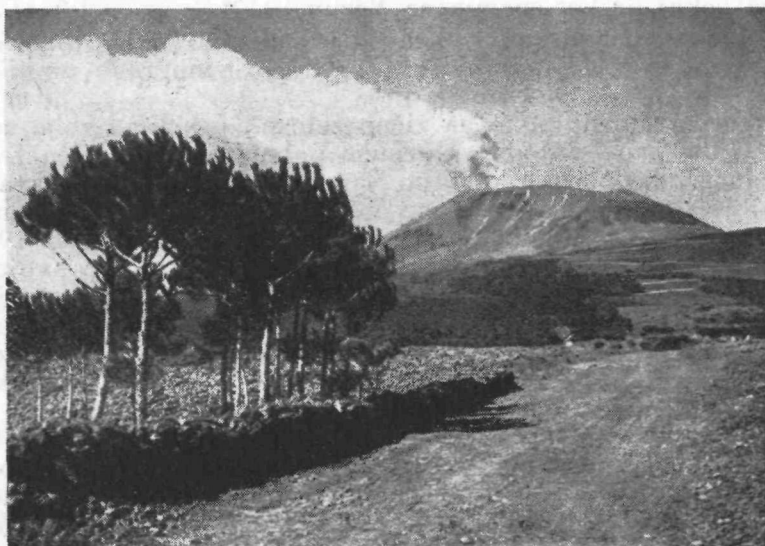
Že smo v Pugliano, kjer zapustimo naš avtobus ter sedemo na električno železnico. Hočemo se peljati tudi z vezuvsko žično železnico, ker bi nas cesta peljala po številnih ovinkih daleč naokrog. Tod je torej izhodišče starih potopiscev, ki so se prerekali v prejšnjih časih s tovarniki, z lastniki oslov in mul, da so jih zajahali na pobočje in na vrh Vezuva. Nič tega ne vidimo, le tri zarjavele dijake, ki so slekli svoje srajce in gredo peš v sandalah po ognjeniški peščeni poti navzgor. Železnica nas pelje sprva položno med trtami, ki sr-

kajo svoj ogenj in svojo vinsko moč iz ognjeniške zemlje, da se v jeseni solze v opojno močnem in sladkem vinu »Kristusove solze« (Lacrime Christi). Tam je vasica Bosco Trecase (Gozd treh hiš) med pinijami, cipresami in oleandri. Ustavimo se, kajti to vasico sta uničila o Veliki noči leta 1906. ognjena lavina in potres. Ognjena reka je zažgala drevesa kot slamnate bakle, porušila hiše, pridrla do cerkvenih vrat, ki so v trenutku zgorela, ter odprla lavi prosto pot v njeno notranjost: napolnila jo je do polovice njene višine! Sedaj je že vse popravljeno, le grozen spomin je še ostal na to strašno prirodno nesrečo. Površina te vezuvske zemlje je nastala iz ognjeniškega peska in pepela. Vsa rjava je, ožgana od vročega južnega sonca in sprana od silnih ploh. V tem tramvajskem vozu nam nekdo prodaja ozke steklene cevčice — epruvete, v katerih so v plasteh nasuti: ognjeniški pesek, pepel, kamenčki lave in žveplo. Skoraj vsak potnik si kupi to cevko za nekaj lir kot spomin na Vezuv.

Skozi okna opazujemo pokrajino: med vinogradi cvete rdeče in rumeno grmičevje. Zidani braniki varujejo vinograde in hiše pred lavo.

S tramvaja prestopimo na žično železnico, ki ima zobe med tirnicama. Vidno se dvigamo po strmem pobočju. S stopnišča je vedno večji in lepši razgled na rodovitno Kapuansko nižino ter na kraljevski Neapelj. Že izstopimo pri končni postaji: do tod vozi žična, nad splotjem pa še vedno leži tir do vrha pobočja, kjer je do leta 1906. stal velik hotel, a ga je potres z izbruhom Vezuva izbrisal s svojega pobočja. V tej najvišji stavbi na Vezuvu je potresno opazovališče ali observatorij s številnimi strojnimi napravami, ki natanko zaznamujejo celo najmanjše tresljaje in potrese, ki jih povzroča Vezuv. Po stenah vise številne slike in risbe s številčnimi podatki o velikosti in obliki Vezuva, o njegovih izbruhih od najstarejših časov do danes. Neki učeni vodnik nam po teh stenskih slikah in prerezih tolmači nastanek in delovanje ognjenika ter razne domneve in ugotovitve učenjskih raziskovanj. Kakor znano, se je kapljivo tekoča zmes naše zemlje vedno bolj ohlajevala na svojem površju v trdo zemeljsko skorjo. Zemeljska prostornina se je bolj in bolj krčila, zaradi tega gubala, pokala, lomila in ob takih zemeljskih lomnicah, razpokah, posebno na križišču dveh, so nastali odprti rovi, ognjeniki. Tak ognjeniški rov je lahko odprt ali pa je že pokrit z lavo ali pa z zemeljskimi plastmi. Na tekočo in gorečo notranjost pritiskajo zunanje površinske plasti z izredno težo in silo. Zato so plini in pare silno stisnjene ter iščejo izhoda, da se lahko razširijo in sprostijo. In tak izhod za njihovo napetost najdejo v ognjeniškem rovu, kjer se izredno stisnjeni plini in pare sprostijo ter dvignejo s seboj še tekočo lavo, med katero so pomešani. Če so zbrane velikanske množine teh plinov in par, potem dvignejo tudi zadelan rov, bodisi da je to vrh ali pobočje, in lava priteče na vrh slično kot iz steklenice malinova pokalica ali šumeče vino ali kot zavreto mleko, ki je bilo s pokrovom pokrito. Če pa ima vulkanska raztopljen zmes v sebi manj stisnjenih plinov in par, potem se dvigne le nekoliko in ostane pod zemljo, kjer se strdi v ognjeniške prakamenine in kamenita polja: delovanje ognjenika je torej ostalo skrito pod zemeljsko površino. Na križišču dveh zemeljskih lomnic je nastal Vezuv: iz notranjosti bruhajoče kamenje, ognjeniški pesek in pepel ter lava se je sesedala in grmadila okoli ognjeniškega žrela ali kraterja in ob ponovnih izbruhih je grmada rasla, rasla je vulkanska gora, ki ima navadno stožčasto obliko, ki na svojem vrhu

vedno bolj rase in se večja. Njen prerez v malem je sličen poljski krtini, ki je tem višja in večja, čim več zemlje je krt izrinil izpod zemlje. Žrelo leži navadno na temenu ognjenika ali pa tudi izbruhne na novo na robu gore ali pa se razkolje njeno pobočje. Če izbruhne ognjenik na robu žrela, tedaj zleti navadno del žrelovega roba v zrak in tam se nakopiči nov stožec. Tako je bilo tudi pri Vezuvu, ki je v starem veku imel stožčast vrh s planoto Monte Somma imenovano. Ob izbruhu leta 79. po Kristusu pa je zletel v zrak del prvotnega vrha z žrelom, ostal je le del, to je današnja Monte Somma, ob robu pa je nastal nov stožčasti vrh — današnji Vezuv. Zato ima ognjenik danes dva vrha. Mirnejši izbruhi višino povečujejo, silnejši jo zmanjšujejo. Z višino se izpreminja tudi njegova oblika, saj je Vezuv že zrastel za 120 m, a se zopet sam znižal za 170 m! Pri velikem ognjeniškem žrelu

Cesta, ki pelje na Vezuv.

mora ognjeniško kamenje z drugimi izmečki padati zopet v žrelo nazaj. Često zraste tako sredi žrela nov stožec, ki se ob velikem izbruhu zopet podere ali pa zleti v zrak. Tudi tak primer že zaznamuje Vezuv.

Število manjših in silnejših izbruhov Vezuva je v zgodovini izredno veliko. Skoraj ves stari vek je bil Vezuv ugasel ognjenik. Grozoten izbruh leta 79. pa je uničil južnozapadni rob žrela ter zasul tri cvetoča starorimska mesta: Pompeje, Herkulaneje in Stabijo. Od 12. do 17. stoletja je skoraj 500 let popolnoma miroval. Rastlinstvo se je povzpelo na sam vrh, celo v ognjeniškem žrelu so rasla drevesa, le meglice, pare in plini so izdajali, da se še v njem nekaj kuha. To petstoletno mirovanje pa je bilo pretrgano tem huje z izbruhom l. 1631., ko se je nenadoma razklala južna stran Vezuvovega stožca. Tedaj je lava uničila mnogo krajev in naselbin z več kot 3000 prebivalci in pritekla do morja. Ognjeniški pepel pa je padal celo v Dalmaciji, na Grškem in v severni Afriki. Izredna sila plinov je vrgla iz žrela 500 stotov težko skalo do Monte Somme. Pri tem izbruhu se je Vezuv znižal za 170 metrov.

Zapustili smo v observatoriju učenega razkazovalca, ker je prišla za nami že nova skupina obiskovalcev. Opis ter zgodovina Vezuva sta se ponovila. Od opazovališča vodi med debelo plastjo ognjeniškega peska črna steza strmo navzgor, stopinja se ugreza kot pri nas pozimi v južnem snegu. Dobro pol ure je do samega vrha, ki je danes 1132 m visok. Dospeli smo do starega roba žrela Monte Somme. Strma steza nas pelje navzdol v nekdanje žrelo, nato pa po novem ognjeniškem pobočju navzgor. Prej je stal tu občinski odbornik neke podvezuvske občine ter pobiral od vsakega potnika za ogled žrela nekaj lir davka. Vsi občinarji so bili zato oproščeni občinskih davkov. Sedaj ni tod nikogar, razen karabinerjev, ki so nas vodili preko nevarnih skladaštih in vrvastih oblik strjene lave med ognjenišskimi skalami. Vodnik je potreben, da ne zabredeš med žveplenorumeni špranje, iz katerih puhti omamen in vroč plin, da se papir, cigareta, obleka ali podplati takoj prižgejo. Vodnik pravi, da bi lonec vode takoj zavrel, če bi ga postavil nad plin. Čudovite so te oblike črne strjene lave. Tu kot ogromne noge, roke, tam zopet kot bi bil zvil debelo kito, tam zopet ogromne klade, vmes pa svetlorumeni cvetovi žvepla ter vroče pare, ki žge skozi podplate.

Vezuv je tokrat deloval v nekaj minutnih presledkih. Vodnik nam je tolmačil, da je to bruhanje in podzemsko rjojenje popolnoma v redu. Do pravega žrela je le še 30 metrov, a do njega nas karabinerji ne puste zaradi mogočih nesreč. Tako stojimo na vročih vulkanskih tleh ter zremo izredno lep prirodni pojav. Tam se odpira ognjeniško žrelo, podobno ogromnemu lijaku, v premeru več sto metrov. Vsenaokrog so robovi gore in žrela, divje raztrgani od groznih prirodnih sil naše zemeljske notranjosti. Iz žrela se stalno kadi belosiv in črnkast steber dima, včasih več kilometrov visoko pod nebo. Zgoraj se odpre kot dežnik v oblak in je podoben ogromni piniji. Preteklo je nekaj minut, v žrelu je zarjavelo in zagrmelo, raztrgalo nekaj v svoji notranjosti in v zrak so vrgli plini in pare žareče krpe svetlorumene in rdeče lave. Ves steber se je kot ognjen vodomet nagnil zdaj na eno, zdaj na drugo stran in lava je v črnih in raztrganih capah popadala na tla. Nekaj lave pa popada zopet votlo grmeč nazaj v žrelo, zakaj očitveno niso stisnjene vroče pare in goreči plini bili dovolj močni, da bi izbljuvali vse. Votlo grmi v notranjosti, kot bi rjovel poletni grom v naših planinah. Nekaj neznanega te vleče, da bi odkril še zadnje tajnosti in skrivnosti v žrelu, a nevarnost je prevelika. Nekaj težkega in morečega lega na pljuča in misli: morda žvepleni plini, morda spoznanje, kako brezpomembna je naša telesna moč ob teh grozotnih naravnih silah, ki trgajo svoje srce iz notranjosti, grade in zopet podirajo svoje vrhove.

Toda Vezuv s svojim delovanjem ni bil vedno tako krotak kakor je danes, saj ni trpel na sebi nobenega živega bitja. Pred velikim izbruhom se pokažejo razni znaki. Stisnjeni plini in vodne pare uhajajo skozi žrelo sunkovito, kakor v malem pri železniški lokomotivi. Mogočni steber belega dima kmalu zaradi ognjeniškega pepela počrni, v veliki višini se steber razširi v oblak, da zatemni sonce in nastane tema. Strele udarjajo in strašno razsvetljujejo to razdejanje. Iz vodnih par se ulije ploha in spremeni pepel v gosto padajoče blato, ki uniči često toliko kot ognjena reka lave. Na neapeljskih strehah ga je bilo nekoč toliko, da so se polomile in udrle strehe. Te izbruhe pa spremlja podzemeljsko bobnenje s potresnimi sunki, dokler lava ne prestopi robov žrela ter se ne razlije po pobočju in teče včasih hitreje, včasih počasneje, kar je odvisno od njene gostote. Ob Vezuvovem izbruhu

leta 1805. je ognjena lava reka tekla po pobočjih kot veter urno, saj je v štirih minutah pretekla čez pet kilometrov dolgo pot. Često pa je lava tako gosta in lena, da preteče v eni uri le en meter. Popolnoma raztopljena lava je svetlorumena in rdeča, zunaj se hitro ohladi in počrni ter se prevleče z zelo trdo skorjo. Tudi ohlaja se lava zelo različno: včasih se popolnoma ohladi v nekaj mesecih, lahko pa šele v nekaj letih. Vročino pa razvija tako, da se v njeni bližini talijo kovine, n. pr. baker.

Sedaj pa so trije moški iz neke podvezuvske vasi skočili k žareči lavi na tleh ter jo na kamnu prenesli k nam. Zahtevali so liro in kovinast denar. Brž so zgnetli iz ohlajajoče se lave ličen pepelnik z denarjem na notranjem delu dna. Nato so nas naprosili še za cigarete, ki so si jih takoj s samim dotikom na denarju prižgali. S tem so hoteli dokazati, da se je kovina tako razgrela, da se ob njej prižge še cigareta. Pepelnike so nam pa prodali za 5 lire, denar z dna in cigarete pa so si pridržali.

Zapustili smo vrh Vezuva vsak s svojim pepelnikom za spomin, četudi so bili le redki med nami, ki so kadili. Vračali smo se z mogočnim vtisom na te dogodke do žične železnice. Pod nami leže tri mrtva mesta, zasuta s pepelom in lavo. Po 19 stoletjih so zopet odkrita. Za njimi je valovilo v večernem vetriču temnomodro morje okrog skalnatih otokov. V mraku smo popili poskusno čašico vezuvskega vina »Kristusove solze« in naš avtobus je zdrdral po črnem in gladkem cestnem tlaku.

Tam na vrhu Vezuva pa se je dvigal ognjen steber iz žrela proti temnemu nebu, kjer so se zbirale zvezde v rimsko cesto...

Gustav Strniša

Veberica

*Razkošni moj svet je tajnostni gozd,
le v njem sem uživala svojo prostost.*

*Nikjer ni biló mi mejá, ne zaprek,
igrala sem se in poganjala v tek.*

*Zdaj v gajbici sivi na oknu stojim,
oziram v prirodo se, k nji koprnim.*

*Če skočim, se prožni obod zavrti,
a moje svobode pa ni in je ni!*

*Pa naj se zaganjam po gajbi ves dan,
da cvili krog mene obod okovan,*

*ni moči prodreti v prostrani mi log,
do gnezdeca v gošči, do svojih otrok!*

*Naj tudi zagrizem se v tesni obod,
ne morem iz njega pod nebesni svod.*

*Samo hrepenenje me žene naprej,
nemirna želim si vse dalje brez mej,*

*dokler moj obod obstal ne bo nem,
ko mrtva se morda zasmilim ljudem...*

Boj za najvišji vrh sveta

Azija je del zemlje, ki ima vse polno neodkritih tajn. Zavzema skoraj tretjino vse kopne zemlje. Tam so širne pustinje, neprodorni pragozdovi, kamnitne planote in ogromna pogorja.

Azijsko rastlinstvo je zelo bujno in seveda odvisno od vremenskih prilik. Uspevajo pa v Aziji sladkorni trs, palme, bambus, ovijalke, riž, bombaževci, mak, tobak in dišave (popper, vanilija, cimeti). Znani so azijski pragozdovi, ki dajejo dragocen les in različne smole.

Živalstva je ogromno, ker ga le malo iztrebijo. Tamkajšnja vera (budistična) namreč prepoveduje ubijanje živali. Zato so živali zelo krotke. Tam bivajo enogrbi in dvogrbi velblod, drobnica, sloni, tigri, nosorogi, krokodili, sviloprejke, strupene kače (za pikom umre letno nad 20.000 ljudi), krasni metulji, bele mravlje itd.

Azijskih držav je veliko. V prostranih pokrajinah prebiva nad 1100 milijonov ljudi, t. j. polovica vseh prebivalcev zemlje. Ljudje so mnogobožci in se pečajo predvsem s poljedelstvom, z živinorejo in gozdarstvom. Gotovo pa je zelo pomembno za Azijo to, da se iz njenih tal dviga najvišje pogorje sveta — Himalaja. To je gorska veriga na severu Indije, dolga 2400 km in 200 do 300 km široka. Ima nad 70 vrhov višjih od 7000 m in pa nad 100 vrhov nad 6000 m visokih. Himalaja pomeni po naše bivališče ali domovina snega. Res tam sneg nikoli ne izgine, visoke stene so okovane z ledenimi oklepi, ki so v različnih dobah različno debeli.

Velikanske množine voda, ki nastajajo zaradi nalivov in taljenja snega, so razorale himalajsko pogorje. Zdaj so v njem po več 1000 m globoke soteske, divji slapovi bobne v nižine in se razbijajo v skalah.

Temperatura azijskih pokrajin je zelo različna. Značilni za deželo so monsumi. To so silni vetrovi, ki gospodarijo nad vsem ozemljem. Od oktobra do konca maja piha zimski monsum (t. j. severovzhodni veter), ki je suh. In zato v februarju naraste temperatura do +40° C. Ta silna vročina je za belokožce neznosna in zato beže pred vročino v višje plinarske lege. Rastlinstvo v tej silno vročini usahne. Dolge mesece ne dežuje. Junija pa nastopi vremenski preobrat. Takrat zapiha poletni monsum (jugozahodni veter). Traja od meseca junija do septembra. S seboj prinaša v višinah sneg, povsod drugod pa veliko deževje. Ko pa zadivja ta poletni monsum, je v nekaj dneh vse zeleno in nastopi pomlad. Težke in sive megle, ki ovijejo vrhove, oznanijo prihod nastopa. Res kmalu zavejejo tople sape in iz debelih oblakov lijejo noč in dan plohe. Po strmih stenah polze plazovi in zbobne v globočine. Vse to povzroča deževje. Te vode in vremenske neprilike so popolnoma preoblikovale Himalajo. Zdaj stoje strme stene nad temnimi prepadi, ki so globoki ponekod do 4000 m.

Pravijo, da ni bolj veličastnih prizorov, kot jih nudijo himalajski vrhovi in njihova slikovita okolica. Pod nedotaknjenimi vrhovi izvirajo studenci in hite razigrano čez poledenele obronke. Vode na poti naraščajo, tešejo pot skozi sotesko, v dnu pa se razlijejo po zelenih dolinah. Ind preteče 315 km dolgo pot, Ganges pa 2500 km! Največ padavin je okoli Himalaje, povsod okoli pa se raztezajo lepa jezera.

In v te divje, neusmiljene gore je usmeril človek svoje korake.

Napadi na vrhove Himalaje so se začeli že v XIX. stoletju. Odhajali so tja najpogumnejši in najbolj spretni posamezniki. Ob vrnitvi so govorili

o samih čudesih, ki so jih spotoma doživeli v teh povsem nepoznanih azijskih predelih. Ljudje jim skoraj niso verjeli. Stvar je postajala mikavna. Angleži so bili prvi, ki so poizkušali v malih skupinah srečo v himalajskih strminah. Kmalu se je začela borba za doseg teh mogočnih vrhov. Italijani, Nemci, Angleži, Francozi in Švicarji so se potegovali za zmago, a doslej zastonj. Najvišji svetovni vrhovi so vkljub ogromnim žrtvam in silnim naporom ostali neomadeževani, na nje se še ni povzpelo človeško bitje.

Silne so težkoče, s katerimi so se morali boriti oni, ki so hoteli zavzeti najvišji vrh. Te boje so popisali in o njih pripovedujejo:

Mount Everest 8880 m

Mount Everest — 8880 m — iz aeroplana.

ali kot mu domačini pravijo Čomo lungma (t. j. mati vesoljne zemlje) je najvišji vrh na svetu. Sami v snegu in ledu se lesketajoči velikani so njegovi sosedje. Vrh je odkrila indijska mapna komisija leta 1892. Ta je pri svojih merjenjih ugotovila, da obstoji v Himalaji ne posebno izrazit, okrog 8880 m visok vrh. Imenovali so ga Everest. Tako se je namreč pisal vodja te mapne komisije.

Mount Everest leži med malima državicama Nepalom in Tibetom. Te dve pa ne dajeta radi dovoljenja za prehod čez njuni ozemlji tujim ekspedicijam. Nepal nikakor ne dovoli prehoda. V Tibetu pa je šele leta 1921. dovolil vladar izjemoma svojemu osebne mu prijatelju Angležu Charlesu Bellu, da je

smel čez tibetansko deželo, z angleško ekspedicijo.

Tibet je prav za prav visoka planota pod Himalajo. Revna dežela je, le malo za obdelovanje primerne zemlje ima in okoli 2.000.000 prebivalcev. To je nekaka cerkvena država, saj vladata v njej dva najvišja dostojanstvenika budizma, ki je tam najbolj razširjena vera. To sta: dalai-lama, ki je tudi vrhovni posvetni vladar, in taši-lama kot duhovni vodja. Sicer je pa Tibet proti ostalemu svetu zaprta dežela, le s sosednjo Indijo trguje.

Tibetansko glavno mesto je Lasa, ki leži 3600 m visoko in ima 20.000 prebivalcev. Dežela je polna slanih jezer. Glavni domači živali sta jak (neke vrste govedo) in velblod. To sta obenem tudi edini dobri prometni sredstvi te visoke dežele. Mnogo je tudi ovac. Prebivalci so budisti. Neverjetno je razvito meništvo. Gotovo je Tibet pokrajina, kjer je na svetu največ samo-

stanov, ženskih in moških. Petina moških Tibetancev so menihi, lame imenovani. Iz vsake rodbine gre vsaj eden v samostan. Menihi žive od miloščine. V svoji verski gorečnosti se dajo nekateri zazidati za več let v celice. Nekateri celo za vse življenje. Samo ozka odprtina jih še veže s svetom. Skozi to odprtino porinejo takemu zazidanemu menihu enkrat dnevno hrano, vsakih 7 dni si pa sme sam skuhati čaj. Zazidanec nič ne govori, samo ena izgovorjena beseda bi mu odvzela vsa dotlej zaslužena dobra dela. V svoji celici bere svete knjige in moli. Sveti mu svetilka, napolnjena z maslom.

Molijo pa ti menihi na ta način, da vrte mlinčke, na katerih so napisane molitvice. Take mlinčke vrte sami ali pa so tako narejeni, da jih goni veter.

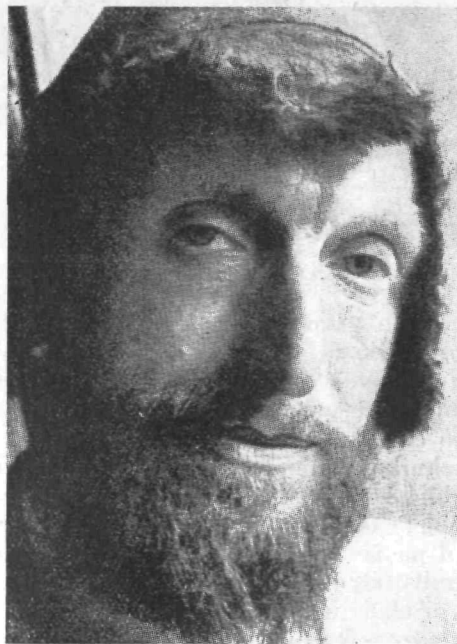
Torej skozi to, čudnih navad in nenavadnih stvari polno deželo, morajo ekspedicije, ki hočejo na najvišje vrhove naše zemlje.

Ekspedicije potujejo skozi Sikkim, izhodišče ekspedicij pa je Dardžiling (2185 m), ki slovi po dobrem čaju. Za prehod preko tibetanske dežele je potrebno dovoljenje. Ne mislite pa, da je to že dovolj! Največje težkoče se šele začenjajo. Od zadnjih civiliziranih indijskih mest pa do podnožja Everesta je 650 km. To pot pa je možno prehoditi le peš v šestih tednih. Te pokrajine so večinoma gorske pustinje, brez pravih poti in polne ovir. Tibet je zelo revna dežela. Tujcu ne more nuditi potrebne hrane, zato so ekspedicije navezane le na to, kar ponese s seboj. Za ekspedicijo, ki šteje n. pr. 12 mož, je potrebno 100 nosačev, ki morajo s svojimi živalmi in sami prenesti 50 ton prtljage. Do 500 živali prenaša ta ogromen tovor, v višine pa nosači-domačini, ki jih najamejo.

Tudi vreme igra zelo važno vlogo. Začetek ekspedicij je v prvih dneh meseca marca, ker morajo opraviti 6 tednov dolgo pot do konca aprila. Takrat namreč morajo biti že pod Himalajō, kajti naskok na vrh Mount Everesta je mogoč le meseca maja in prve junijske dni. Pozneje zagospodari čez himalajske gorske velikane monsum, ki prinese od bengalskega zaliva neurja in snežne viharje. Bivanje v teh okoliščinah pa je v višinah nad 6000 m popolnoma nemogoče in življenjsko nevarno. Viharji divjajo, plazovi pojo svoje pogubne pesmi dan in noč in bi bili gotova poguba vsakomur, ki bi si upal v takem vremenu v strme stene.

Ni pa vsakdo sposoben za take velike napore in težave, kot jih prinese takale težavna pot. Poleg ostalih neprilik nastopijo še težave z ljudmi. Oni, ki bi hoteli doseči vrh ali se mu vsaj zelo približati, morajo imeti veliko sposobnosti — telesnih in duševnih. Biti morajo odlični plezalci po ledu, skalovju in snegu. Tudi značaj posameznikov je važen, ker so zdravniki ugotovili, da višine, posebno nad 6000 m, slabo vplivajo na človeka. Človek postane jezljiv, neposlušen, nestrpen do okolice. To pa je lahko usodno za uspeh, kjer je treba medsebojne povezanosti in pomoči.

Tudi starost je zelo važna. Najboljši so po zdravniških ugotovitvah Udeleženeč himalajske eksped. ob vrnitvi.

od 25—35 let stari, ker ti najlaže prenesejo te silne napore. Srce preko 35 let starih bi težko zmoglo te velike napore, mlajši od 25 let pa zelo trpe zaradi mraza, lakote in nespečnosti.

Ne smemo pozabiti, da je v višinah zrak mnogo redkejši in čim više se vzpenjajo, tem manj kisika je v zraku. Pri višini 5000 m je v zraku le še polovico toliko kisika kot navadno v nižinah, kjer prebivamo. Človeško telo pa se sčasoma navadi na razredčen zrak.

Največja nepravilnost pa je vsekakor, da v višinah nad 6000 m začno propadati človeške sile. To se zgodi navadno zaradi pomanjkanja hrane. Človek v takih višinah nima teka, je neješč, kot pravimo, to pa zaradi mraza, utrujenosti, vetra in drugih prilik. Posebno trpe živci v borbi s himalajskimi višinami. In tak telesni propad se navadno poloti vseh. Člani posameznih ekspedicij so izgubili na teži 7 do 14 kg. Zaradi pomanjkanja kisika začno pešati moči. Čim više se vzpenjajo, tem več pazljivosti je treba, žal pa je ravno narobe. Duševne spremembe so navadno zelo velike, narašča jezljivost, nestrpnost in človeku zmanjka moči — ne more

več dalje. Volja in moč popustita. Napori pa so v višinah nad 7000 m ogromni, in ko prekoračimo 7500 m, moramo za vsak korak vzpona vdihniti 8- do 10 krat. Torej bi se v eni uri lahko povzpeli le 80 m više. Vsi ti napori pa se vrše v velikem mrazu, saj je navadna temperatura tam 20° C pod ničlo. Vdihavanje tega mrzlega zraka povzroča prehlad, posebno še, ker je treba tu dihati z odprtimi usti. Oster in mrzel zrak suši mokro grlo in prehlajenje je neizbežno. V boju za dosego višin v teh gorah je nujno potrebna velika pazljivost in preračunljivost, štedenje moči itd. Vse to pa ravno zaradi telesne in duševne izčrpanosti pomeni in človek je v pretečih nevarnostih vedno bolj nepreračunljiv. V taki višini se za vsako delo izgublja veliko moči. Navadno obuvanje in zapenjanje sta velika napora. Kuhanje čaja postaja težko,

Kuhanje v višini 6500 m.

in silno važno opravilo pri teh oslabeležih. Zakaj čaj? Ker je žeja zaradi prevelikega izdihavanja in vdihavanja neznosna.

Človek mora biti v takih ledenih višinah primerno toplo oblečen. Včasih so se prve podobne ekspedicije oblačile v topla, debela oblačila, ki pa so človeka napravljala nespretnega in neokretnega. Dandanes je moderna tehnika pripomogla, da so te stvari v marsičem zelo izboljšane. Zdaj so obleke stikane iz shetlandske (sh = š) volne. To je najboljše volno in obleke so tanke. Zato jih lahko oblečejo več, drugo vrh druge, čez vse to pa še vetrni jopič in vetrne hlače. Oboje to je tako gosto stikano, da tudi vetru zabranjuje pot. Čevlji imajo dvojne podplate, med njimi pa vložek iz azbesta, da ne more mrzdo tako brž do nog. Roke ščitijo palčniki, glavo pokriva kapa in celo usnjena čelada, oči pa si ti možje zaščitijo s temno barvanimi naočniki. Obraz, ki je izpostavljen močnemu višinskemu

soncu in ostrim vetrovom, zaščitijo tako, da ga na debelo namažejo z maščobo. Na poti po dolini pa nosijo člani ekspedicije tropski klobuk, ker prinaša sonce nevarno sončarico, posebno v razgretih in brezvetrnih krajih. Seve se nič ne brijejo, ker bi koža preveč trpela.

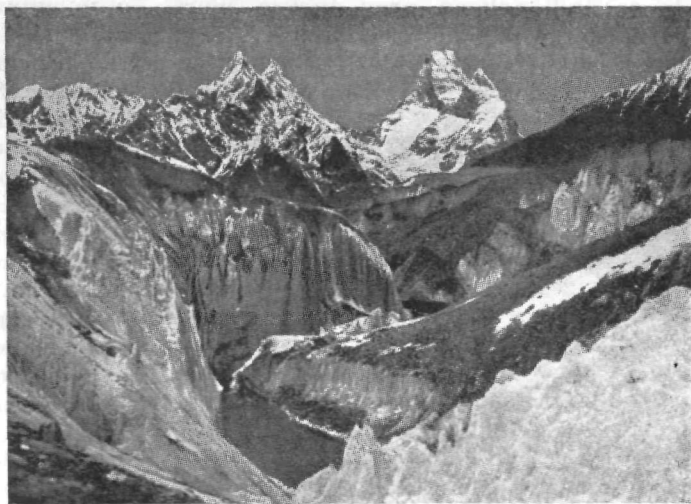
Temperatura je mnogokrat zelo nizko pod ničlo, ker pihajo mrzli vetrovi in tulijo viharji. In k vsemu temu se pridružuje še večno pomanjkanje kisika. Za take okolnosti je težko najti primerno hrano. Zelo važna stvar je počitek. Spanje je neobhodno potrebno, ker si v tem nabira telo novih moči. Spe v šotorih. Zlezejo v spalne vreče, ki so podložene z gorkim puhom. Šotori imajo posebne podloge proti raskavim tlom in mrazu ter so zelo lahki za prenašanje.

Kljub različnim poznanim tehničnim iznajdbam, ki jih danes uporabljajo plezalci in obiskovalci visokih, zasneženih planin, pa tu ne moremo uporabiti smuči, krampežev, kisikovih aparatov itd. Za smučanje je primerno zemljišče le med 4000 in 5000 m, pozneje pa postanejo smuči nekoristne. Ker je nošnja vsega zelo težavna stvar, morajo dobro preresetati, kaj naj vzamejo s seboj in kaj ne. Le najpotrebnejše vzamejo, da ne obteže preveč sicer zelo vztrajnih nosačev. Zato ne vzamejo s seboj težkih krampežev, cepin in sekanje stopinj v ledena pobočja sta nadomestilo zanje.

Plezalne težave so seve tudi velike in ledene skale zahtevajo mnogo plezalnih sposobnosti, vaje in znanj.

Za doseg te ogromnih višin je treba dolgo pot porazdeliti. Zato so si vse ekspedicije postavile na svoji poti taborišča. To so obenem oporišča za pot in naskok na vrh. Ta taborišča tvorijo močni šotori. V te shranijo spotoma potrebne predmete in hrano, t. j. ono, kar nujno rabijo raziskovalci in nosači. Vsa taborišča so si ekspedicije razporedile skoraj v istih višinah in to:

I. ali osnovno taborišče v višini 5400 m, II. 6000 m, III. 6450 m in IV. 6900 m visoko. Nad tem taboriščem je narava ustvarila in postavila pred ljudi silno nevarno zapreko: strm in visok, skoraj navpičen ledenik, ki pokriva strmo, 600 m visoko steno. Ta ledenik je poleg vsega še zelo izpostavljen viharjem. Stena se imenuje North Col. Ni le težko povzpeti se po tej steni.

Himalajski ledeniki in vrhovi

nevarnost obstoji predvsem v grmenju plazov, ki drve zelo pogosto po tej strmimi. Ledeno steno je treba premagati na ta način, da vsekajo v led prave stopnice. Te zavarujejo z žičnimi držaji ob straneh, ker sicer bi nosači s svojimi težkimi tovari nikakor ne zmogli te zapreke. Za to pa je potrebno 14 dni resnega in vestnega dela.

Nad tem ledenikom je v višini 7900 m V. taborišče, stisnjeno k skalnatemu grebenu. Tu je najnevarnejša točka vsega vzpona. Nastopati začne

splošno omagovanje vsega telesa, od mraza odmirajo udje. Nosači, ki so sicer vztrajni, navadno zdravi, močni, pogumni, poslušni in vdani, tu nočejo več naprej. Začenja se glavobol, gorska bolezen in ves trud je zaman...

Ekspedicija je podobna ekspediciji. Vsaka pride v te gore z že preizkušenimi tehničnimi pripomočki, koristnimi izkušnjami prejšnjih ekspedicij in uvaja nove tehnične novosti, pa vse zastonj. Do danes še ni stopila človeška noga na najvišji vrh sveta.

Doslej je poizkušalo svoje sposobnosti in srečo mnogo ekspedicij. Največ teh so organizirali in vodili Angleži. Leta 1920. je plaz zasil 7 ljudi, ki so se polagoma vzpenjali po strmi steni. Poizkusiti so morali nadčloveške napore. Ogromne so tu toplotne izpremembe, ki nastopajo iznenada. Zgodi se, da je v višini okoli 8000 m na soncu temperatura visoko nad ničlo. Ko pa zaide sonce, je kar iznenada mraz, in to ponoči do -50°C pod lediščem. Te hitre izpremembe prinašajo težave in nevarnosti.

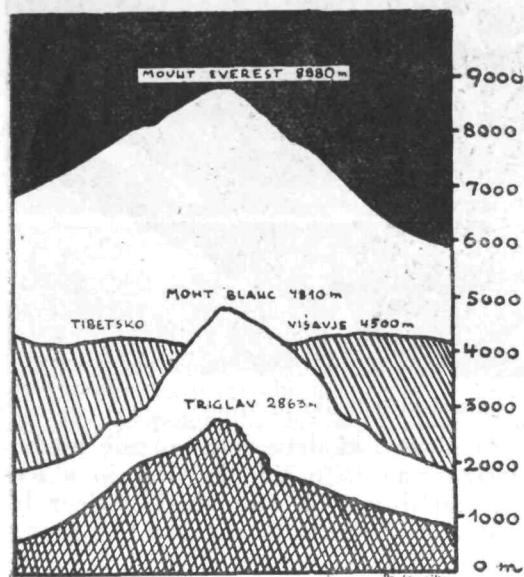
Koliko so že žrtvovali posamezni junaki, da bi dosegli ta nedotaknjeni vrh. Anglež Mallory je poizkušal srečo v več ekspedicijah. Bil je pravi junak, vzdržljiv, sposoben, tovariški v vseh najtežjih trenutkih, odličen alpinist, ki je imel vse lastnosti, kot jih zahtevajo za te napore. Celih 7 dni je prebil v višini 7900 m. Trikrat se je bližal z vsem pogumom in človeško močjo temu najvišjemu skalnatemu mogotcu sveta — pa vsakokrat zastonj. Tretjič, ko je bil cilju najbližji, ga je Mount Everest pogubil. S tovarišem sta se pogumno vzpenjala, ko ju je odnesel snežni plaz in ju v globokem prepadu zagrnil s težko mrzlo odejo...

VI. taborišče se nahaja 8220 m visoko in služi le kot pričetek za naskakovanje samega vrha. 800 m pod vrhom pa je Mount Everest postavil pred ljudi zadnjo in najtežjo oviro: žleb s silno strmimi stenami in previsnimi skladi, ki pa je ves napolnjen s suhim snegom. Ta je tako sipak, da ne nudi nobene, prav nobene opore. To je gotovo najtežji in najnevarnejši del vzpona, ki izčrpa vse še preostale sile. Vsak napačen dotik snega lahko povzroči plaz. Le petim je srečno uspelo prelesti to mesto in doseči doslej najvišjo višino pod Mount Everestom 8450 m, in to l. 1924.

dvojici, 1952 dvojici in l. 1936 najboljšemu »himalajskemu možu« Smytheju, ki je pritaval sam tako visoko. Više niso uspeli.

Ko se namreč začno nabirati monsumski oblaki, so ti tudi zadnji klic in opomin k umiku.

Ni uspelo človeku, da bi zavzel najvišjo točko naše zemlje. Pač so že gledale človeške oči vrh, ko so ga namreč pogumni letalci preleteli z aeroplanom, ki je bil nalašč zgrajen za let v višavah. (Bil je 12 m dolg, razpetina kril pa 15 m.) Skoraj 2000 m nad himalajskim gorovjem sta dva angleška letalca majskega dne leta 1935. preletela sam najvišji vrh. Skoraj 11.000 m visoko je torej vodil izkušeni in drzni pilot svojo ptico nad kamenito verigo skalnih mogočnjakov. Pred silnim

PRIMERJAVA VIŠIN

mrazom sta morala biti letalca seveda zavarovana še prav posebno. Obleko in kabino so jima ogrevali posebni električni aparati. S seboj sta imela tudi 8000 litrov kisika, kar zadošča dvema človekoma za tri ure dihanja. V stenah in tleh aeroplana so bila okna in skozi nje so aparati fotografirali in filmali obširno skalovito ozemlje. Tudi aeroplanova kolesa so bila posebno. Nameščena so bila tako, da je bilo z njimi mogoče pristajati tudi na neravnih tleh.

Ni še premagan ta najvišji vrh — še čaka novih junakov, ki bodo v njegovih skalah preizkusili svojo sposobnost, znanje, utrjenost in srečo.

Milan Skrbinšek

O zlata otroška doba

Ti he ure

Če bi se bil rodil kot otrok imovitih staršev, bi se bil razvil najbrž v pravega samotarja. Kajti vedno sem bil najbolj zadovoljen takrat, kadar je tako naneslo, da sem mogel biti sam. Tako pa sem se rodil in rasel v tesnem stanovanju, kjer je bila vsa družina vedno združena v kuhinji. Mati je opravljala svoje gospodinjsko delo, oče je kaj bral ali pisal, mi otroci pa smo se vsak v svojem kotu učili in pisali naloge ali risali. Ob večerih smo skupno z očetom in materjo prepevali po notah ali pa igrali štiriročno klavir s spremljevanjem gosli. Ob praznikih smo hodili skupno na sprehod. V poletnem času pa smo bili, ko smo se vse naučili za šolo ter dovršili domače naloge, vedno zunaj ter smo se vsi otroci iz hiše navadno skupno igrali, ali pa tudi v posameznih skupinah. Pozimi smo se sankali in kepali in postavljali snežene može.

Tako je naneslo moje otroško življenje, da sem bil malokdaj sam. A bil sem v družbi vedno med mirnejšimi in menda najbolj tih med vsemi. Želel sem si mnogokrat, da bi mogel biti sam, kljub lepemu ugodju v skupnih igrah. In če se je kdaj zgodilo, da se mi je posrečilo uiti pazljivim očem drugih otrok, sem se jim skrtil za hišni vogal ali za drevo ter se nato tiho in oprezno splazil od njih, tiščoč se pri tem stene ali plota in skrivajoč se za drevesi in grmovjem. Kadar me je hrepenenje po samoti zgrabilo s prav posebno močjo in ni kazalo, da bi se ne mogel skrivoma odstraniti, sem se nenadoma kar odtrgal od gruče ter zdirjal v svojo smer, ne meneč se za srdito vzklikanje in klicanje za mano.

Zgodilo se je mnogokrat, da je ta ali oni pohitel za mano, da bi me ujel in pritiral nazaj. Tedaj mi je bilo vedno zelo tesno pri srcu in dirjal sem na vso moč kar čez drn in strn, preskakujoč pri tem jarke in grmičevje. Ko sem vedel, da me preganjalec ne vidi več, sem krenil v drugo smer, da sem mu tako zabilal sled za sabo.

Kadar sem se čutil varnega, sem se sedé naslonil k deblu drevesa ali ob plot, ali pa sem se ulegel v senco cvetočega grma na mehko travo. Srce mi je močno tolklo. Končno sem se pomiril. Zavest, da sem sam in se bom lahko uro ali dve predajal svojim mislim, me je navdajala z veliko srečo.

Redkokdaj se mi je posrečilo ubežati v samoto, zato sem si ob takih prilikah vedno želel, da bi bili moji starši premožni in bi imeli kje daleč izven mesta svoj grad ali veliko samotno hišo, ali pa vsaj tako veliko stanovanje, da bi imel čisto svojo sobo, ki bi bila pozimi toplo zakurjena. Tako bi se mogel vsak čas zakleniti vanjo ter se vdajati v samoti svojim mislim.

Zaradi tega svojega hrepenenja po samoti sem se še prav posebno veselil počitnic, kajti tam na vasi, kjer je kmet kralj na svojem gruntu, je v hramu in na dvorišču tiše in samotneje kot v mestnih hišah revnejših stanovalcev v tako imenovanih stanovanjskih „kasarnah“.

Tudi je življenje vasi, njeno dejanje in nehanje takšno, da kmečki otrok uživa lahko mnogo več samote nego mestni. Ko je še majhen ter še ni za delo na polju in gonijo tudi na pašo starejši otroci ali hlapčè, je kmečki otrok čez dan lahko mnogo sam. Posebno v lepih, sončnih poletnih dneh, ko je vsa družina s hlapci in deklami vred na delu, eni na travnikih ali v gozdovih, drugi na njivah. Tudi živine ni doma, kajti konji in voli so vpreženi v voz ali pred plug ali vlečejo brano, krave in teleta so na paši, svinje so spuščene iz svinjakov v svoje ograde. Tudi iz kuhinje ni slišati ropota, kajti kuharica — stara mati ali mati — je prav tako pri drugem delu, preden se spravi h kuhanju. Navadno je kje v velikem domačem vrtu, kjer dela globoko sklonjena na gredo ali plazeč se po kolenih tiho in marljivo kakor mravlja.

Ker je ob takih poletnih dopoldnevih in popoldnevih prav v vsakem vaškem hramu tako, se zdi vas kakor izumrla. Samo psi dremljejo v soncu in mačke se plazijo leno ob zidovih in plotovih in kure brskajo po gnoju.

In tako sem v počitniškem času mnogokrat bil v samoti srečen; bodisi da sem gnal v samotni kraj na pašo, bodisi da sem lahko ostal doma.

Tedaj sem sedel na podstenu na tla, se naslonil s hrbtom na topli zid, ki ga je grelo žarko sonce. Zatisnil sem oči in razmišljal in nihče me ni motil pri tem, ko so se razpredale in se vezale ter prepletale niti moje domišljije v najrazličnejše dogodke in pestrobarvne slike pravljic, ki sem jih bil svojčas prebiral ali pa sem jih sproti snoval. Zelo rade so se mi pomešale pravljice s srednjeveškim časom, z njegovimi pokrajinami, gradovi in ljudmi. In vse ono, kar sem se učil o srednjeveški dobi v šoli, kar sem bral v Sienkiewiczevih (Sjenkjevičevih), Scottovih in drugih zgodovinskih povestih, se mi je kopičilo v duši, se tam prepletalo in snovalo nove, še nenapisane dogodke, tako čudovito lepe, da mi je bilo kar hudo, da sem čisto navaden zemljan in da ne bom nikdar mogel tega niti napisati niti naslikati, kar mi je tako mogočno razburkalo mojo otroško domišljijo...

Začaran tako v pravljčni in romantični svet sem z zaprtimi očmi, ki jih je grelo poletno sonce, sanjal in sanjal. Nenadno pa sem začutil, da mi je pobožalo roko nekaj mehkega in toplega. Odprl sem oči in tudi že vedel, da je mačica, ki se je s svojimi mehкими tačicami v vročini s počasnimi koraki in mežikajočimi očmi priplazila k meni. Naveličala se je samote, ko je ležala prej tam pred skednjem na vročem kamnu, prav na široko zleknjena, štrleč nožice od sebe. Vstala je, se pretegnila in ozrla skozi dvoriščni plot na velik, cvetoč domači travnik, ki se je raztezal takoj tam zadaj za svinjakom; zamikalo jo je, da bi se stisnila skozi plot ter se napotila na mišji lov — a bila je vsa pregreta in vsa lena, pa je prišla k meni.

Pobožal sem jo po glavi in ona mi je silila s hladnim smrčkom v dlan ter me ščegetala s svojimi brki. Z upognjenim hrbtom se je tesno in kar težko naslonila na moje prsi, podrsela z njim mimo njih in ob drugi roki, nakar se mi je zadovoljno predeč zvila v naročju v klobčič, dvignila še enkrat svojo belo glavico, mi zadovoljno pomežiknila, pogledala še za veliko črno muho ali čebelo, ki je zbrnela mimo naju, ter se končno še bolj udobno zvila v klobčič ter v mojem naročju zaspala...

Zaprli sem tudi jaz spet oči. Nagnil sem glavo nazaj, da mi je počivala s temenom ob zidu in mi je obraz bil dvignjen gor proti soncu.

ki mi je grelo lica. Božal sem mačico. Bilo mi je lepo; tako lepo kakor doma pri starših, kjer me je grela njih ljubezen in sta me ata ali pa mama tu pa tam pobožala po laseh ali po licu.

Gledal sem v mislih mater, kako se suče tam v mestu v domačem stanovanju po kuhinji. Videl sem očeta, kako se vrača iz službe, iz težke službe železniškega sprevodnika. Z materjo se veselo pozdravita. Oče pripoveduje, kako je bilo v službi, mati poroča, kako je bilo tačas doma. Nato se oče umije, obleče svežo srajco in sede k mizi, kjer mu je mati že pripravila tečno in dobro jed, kakor jo zna skuhati samo ona. Med jedjo se razgovarjata o tem in onem.

Ko se oče z jedjo okreпча, si nabaše pipo s tobakom, ki je skrbno pomešan s posušeno rumeno in dišečo kameno deteljico, ki smo mu jo nabirali vedno otroci; z odločno kretnjo njegove odločne in vendar tako dobrotne nravi razpali vžigalico na lahni škatlici, ki jo drži med prsti svoje krepke, kmečke roke, si z dolgimi potegljaji sape prižge pipo, se na stolu udobno zlekne, sledi z očmi modrikastim oblačkom dišečega dima — in misli mu potujejo k nam otrokom, ki smo tam daleč na počitnicah pri njegovi materi, naši babici.

V očeh mu zaigra dobrohoten, zvit smehlaj. Sklenil je, da nas spet enkrat čisto na tihem preseneti s svojim nenadnim obiskom. S toplim glasom razodene materi svoj načrt in oba se pristréno smejita, ko si predstavljata, kako bomo otroci spet radostno presenečeni, ko bomo v svojem hrepenenju po domu, po starših, nenadno zazrli spet obraz najboljšega očeta na svetu, obraz našega — ate, ki nam bo prinesel tople pozdrave najboljše matere, naše — mame!...

Tako sem ob takšnih urah sanjaril o domu, o svoji otroški preteklosti in o bodočnosti ter končno zadremal...

Nenadno pa sem v polsnu zaslišal glasno in razburjeno kokodajskanje perutnine, nemirno in glasno plahutanje peruti; pes je zalajal, a mačica mi je skočila iz naročja in jo odkurila v skedenj.

Gotovo je bil kragulj, ki se je bil visoko pod nebom ustavil v svojem poletu za hip nad dvoriščem, preplašil perutnino, ki je razhudila psička, prebudila mačico in mene in nas tako vse zdramila iz sanjarjenja...

(Dalje.)

Mirko Kunčič

Muren in mravlja

(Basen)

Muren je poleti prepeval noč in dan. Ko je prišla zima, je bila njegova shramba prazna. Niti ene mušice, niti enega črvička ni bilo v njej.

Pa se je zgodilo, kar se je moralo zgoditi: muren je postal hudó lačen. Premišljeval je, kako bi se rešil iz stiske. Spomnil se je mravlje, ki je imela v bližini svoj domek. Odkobacál je tja, ji potožil svoje gorje in jo prosil, naj mu da napósodo nekaj hrane.

»Spomladi ti bom vse pošteno vrnil,« je sveto obljubil.

Mravlja pa je bila slepa in gluha za njegovo prošnjo. Vprašala ga je:

»Kaj si delal poleti?«

»Pel sem noč in dan,« je ponosno odgovoril muren.

»Če si poleti prepeval — pa zdaj pozimi pleši!« je posmehljivo rekla mravlja in mu pokazala hrbet.

Lea Fatur

Živali sklenejo obrambno zvezo

(Indijska)

Ilustriral Fr. Godec

Neki prebrisani šakal se je postaral in težko mu je bilo hoditi za plenom. Živeti moraš, če ne pridobiš sam, naj ti pridobijo drugi.

Šakal napiše povabila in jih razpošlje tigru, volku, miški in opici:

»Časi so hudi, od povsod nam preti nevarnost. Sklenimo obrambno zvezo: Skupaj bomo napadali, skupaj branili, skupaj bomo lovili in delili pravično plen.«

Povabljeni so se odzvali.

Pod smreko velikanko naj bi zborovali. Pripravljena je bila miza, čakale so klopi.

Miška je prišla vsa pohlevna in je trepetala pred grozno brkato mačko. Tudi volk in opica se nista počutila najboljše. Bližina krovočne močne zveri je jemala revežem sapo. Šakal pa je pozdravil spodobno vse skup in vsakega posebej in jih prosil, da zasedejo klopi.

Šakal se prepriča, da so se oglasili vsi povabljeni in začne zborovanje. V uvodnem govoru poudari, kako potrebna je obrambna zveza živali in da jo bo treba razširiti na vse, kar ima štiri noge. Namen zveze je medsebojna pomoč. »Močni naj pomagajo šibkim in šibki močnim...«

Užaljen prekine tiger govornika:

»Meni, mogočnemu in močnemu, naj pomaga miška?«

»Mar ne veš, prejasni, da so nekoč miši rešile leva? Mali in veliki so celota, o knez gozdov.«

Šakal prečita pravila. Podpisali so slovesno, da je dogovor sklenjen. Že drugi dan naj se izkaže smisel zveze na skupnem lovu.

»In zdaj, dragi gostje, vas povabim na slavnostno pojedino — tam ob potoku imam zakopano mrhovino,« pravi šakal.

Ogorčeno odkloni tiger mrhovino, taka večerja ni všeč ne volku, ne opici, ne miški. Zahvalijo se gostitelju in zabavljajo domov grede čez njega: »Kaka surovina — nam si upa ponujati kaj takega?«

Drugo jutro se zberejo na glas rogov: »Halali! Halali!« Tiger jih vodi na gozdno jaso in jim pripoveduje:

»Tam se pase navadno čreda mladih antilop. Njih varuhinja je krasna, zalita žival, urna kakor veter. Že večkrat sem jo lovil, pa mi je vselej ušla. Mesa bo za nas vse za mesec dni. Poskusimo z združenimi močmi ujeti kako žival.«

Pridejo do jase in zagledajo čredo antilop. A v hipu, ko so zagledali čredo, je dala antilopa varuhinja znak in gibčne živali so odhitele. Zaman se je metal tiger v skokih za njo, zaman je drvel volk — čreda je izginila v gozdu.

Šakal in miška in

opica so sledili lovcem z očmi. Ko se vrne tiger z jeznim renčanjem in volk s pobešenim repom, se nasmehne šakal:

»Že večkrat, o mogočni, te je osramotila antilopa. Urnejša je od tebe. Pa naredili smo zavezo, da pomagaj majhen velikemu. Miška, ti boš izsledila ležišče antilopino in ko bo spala, ji boš oglodala kite na nogah.«

Osramočeni tiger je molčal.

Še tisto noč se je vrnila miška z novico, da je preglodala antilopi kite na nogah. Drugo jutro je poskakovala antilopa pred svojo čredo, ni pa mogla bežati, ko sta jo napadla tiger in volk.

Kmalu je ležala uboga žival z razgrizenim vratom; tiger in volk sta jo privlekla na kraj sestanka, kjer so čakali šakal, opica in miška. Šakal se je bil tačas okopal v potoku in si je nadel čeden ovratnik in lepo kravato. Volk mesar in tiger razbojnik odereta antilopo, miš ji odpre drob in opica se zavije v kožo. Tako bi bil lovski plen pripravljen za kosilo.

Šakal jim pravi: »Kakšni pa ste? Mar sede pošten lovec umazan k mizi? Jaz sem se okopal, dajte se še vi, po stari šegi in navadi.«

Lovci so se spogledali: res smo nekam odljudni, pojdimo. Prvi se je vračal od kopeli tiger, ponosno kot zmagovalec. Šakal gleda žalostno tigra, ki se začudi:

»Kaj te žalosti, najmodrejši izmed modrih? Razdeliva plen in hodiva vsak svojo pot.«

Šakal vzdihne:

»O, ti glavar gozda! Čuj, kaj govori miška o tebi: To vam je lep kralj zverin! Jaz sem ubila antilopo, on se pa hvali! Prap! Naj se baha, jaz nočem biti deležna tega plena — naj požre še moj delež, lakomnež in hlastač!«

Globoko užaljen reče tiger: »Hvaležen sem ti... To je torej obrambna zveza! Kakor poprej tako bom lovil še odslej sam zase živali gozda in ne bom delil ne plena ne slave z nemarnim drobižem.«

Izginil je v gozdu.

Miška pride še mokra od kopeli in gleda, kako bi se osušila v travi. Šakal ji migne in šepče:

»Prijateljica draga, siva miška! Volk je rekel, da se mu studi to antilopje meso in požre raje tebe za večerjo. Povem ti — ker sem tvoj resnični prijatelj.«

»Taka je torej, če se družijo majhen z velikim!« spozna miš, beži in se skriva v luknjo.

Tačas pridrvi vedno lačni volk. Voda ga je prevzela, da je še bolj kakor po navadi lačen in kar brusi si zobe in požira sline. Šakal ga ustavi:

»Gorje tebi! Mogočni tiger je zagrozil, da te ubije. Ne odlašaj! Beži!«

Volk pozabi na svoj glad in na svojo pravico in zbeži. Zadnja pride opica, lepo umita in napravljena po svatovsko. Šakal se naščetini in ji zagrozi: »Premagal sem tigra in volka. Zdaj se bova prijela midva in če me zmagaš, je antilopa tvoja.«

Opica se je tresla: »Če si zmagal take junake in če si premodril celo modro miško, potem mi ne kaže, da se spuščam s teboj v boj!«

Tako je ostal šakalu ves plen.

Nekaj belokranjskih

Zdravje in véselje

Metlika slovi daleč okrog po svojih jako živahnih sejmi, ki se vrše redno vsak mesec. Ob takih dneh je prostrani metliški trg poln ljudi, da komaj prideš naprej. Posebno veliko je Hrvatov z onkraj Kolpe in onih z obronkov Gorjancev, ki jih belokranjsko ljudstvo imenuje Vlahe.

Na tak tržni ali semanji dan je prišla opoldne v gostilno Vlahinja. Vse mize so bile zasedene, le pri eni mizi je dobila prostor, kamor se je zadovoljno usedla.

Takoj je pristopila strežnica in jo vprašala, kaj želi. Ženska je naročila juho in goveje meso. Na vprašanje strežnice, kaj želi k mesu, pogleda ženica na zraven sedečega Belokranjca, ki je jedel meso s krompirjem in hrenom, in pravi: »Donesite mi kumpira!« in kažoč na hren vpraša: »Šta je ovo?« Šaljivi mož ni čakal na pojasnilo strežnice, ampak hitro povedal: »To je zdravje in véselje.«

Vlahinja reče: »No, gospa, donesite i meni zdravja in véselja!«

Postregli so ji po želji. Z veliko slastjo je použila gorko, mastno juho in se lotila mesa. Takoj prvikrat je ženska globoko segla s koščkom mesa v hren in pošteno zajela. Toda — o joj! Komaj je položila v usta, so se ji zasolzile oči in kot pravimo — zaprlo ji je sapo, da ni mogla reči niti besedice. Ko pa je prišla k sebi, je glasno vzkliknila: »E, Bog daj svega dosti, samo zdravja i véselja niš!«

Vsi gosti so začudeno pogledali ženico, a ko so zvedeli za pomen tega vzklika, so se od srca nasmejali.

Métlika, kamo ideš?

Bogata Vlahinja je z Gorjancev prijezdila po raznih opravkih v Metliko. Voziti se namreč ni mogoče, ker so pota zelo slaba. Ko je svoje zadeve izvršila, je stopila v gostilno in poklicala: »Gospa, donesite mi po litra rákije i za groš kruha!« Postregli so ji. Žena je pridno pomakala kruh v rákijo in lepo vse použila. Nato je pa rekla: »E, kad je kruh popio po litra, oču još ja po litra. Donesite mi još po litra!«

Dasi nekoliko začudeno — ustregli so ji vendarle. Žena je tudi drugo polovico kmalu spravila pod streho.

Ko je pa nato jezdila domov in videla vedno Metliko pred očmi, je začudeno vzkliknila: »Metlika, Metlika, kamo ideš za manu? Što sem pójela i pópila, sve sem pošteno platila.«

V pijanosti je namreč zasedla konja tako, da je gledala nazaj, držeč ga za rep, a mislila je, da ga drži za grivo.

Ciganska vzgoja

V Beli Krajini so cigani toliko napredovali, da so si tu in tam zgradili lesene hiše. Toda v teh hišah stanujejo le pozimi, poleti pa potujejo po stari ciganski navadi iz kraja in bivajo v šotorih. Najrajši se nastanijo ob robu gozda, da imajo v bližini zalogo drv — seveda brezplačno.

Nekega dne je šel pogledat posestnik v gozd, da mu ne bi cigani delali preveč škode. In kaj vidi! Cigan Jure Brajdič je pretepal svojega sinčka, da je na glas jokal. Kmet ga je vprašal: »Zakaj pa tepeš fantka? Kaj je naredil?« Cigan Jure je pojasnil: »Vešte, oče, po vodo gre, pa ga tepem, da ne bo štekleniče ražbil.« Nato vpraša posestnik: »Pa zakaj ga tepeš že sedaj?« Cigan pa pojasni: »Vešte, oče, prej ga je treba natepšiti, ker požneje, ko je štekleniča ražbita, ne pomaga nobena kažen nič.«

Našim ptičkam

1.

Zima k nam že zdaj prihaja,
žita nimajo ljudje,
da bi ptičkom ga trosili,
ko na okno prilete.

2.

Prav v srce se meni smili
vsa preplašena perjad,
ki krog hiše se potika
ter prenaša mraz in glad.

Sedej Marija,

učenka IV. b razreda
na Viču.

Spoštovani gospod urednik!

To je moje prvo pismo, ki Vam ga pišem kot naročnica »Vrtca«. Naročena sem nanj že dve leti. Čitam ga rada. Doma sem iz Cerknice. Snega je pri nas mnogo, sankamo se in drsamo, da je veselje. Povabim Vas na sankanje in drsanje, pa boste veseli. Upam, da mojega prvega pisma ne boste porinili v koš.

S spoštovanjem

Znidaršič Tončka,

učenka VII. razreda v Cerknici.

Spoštovani g. urednik!

Malokdaj čitamo v našem »Vrtcu« kaj iz Novega mesta. Danes pošiljam prvo pismo, pa se bom že še kaj oglašil, če boste to pismo priobčili v »Vrtcu«. Na »Vrtec« sem tudi jaz naročen in ga zelo rad berem. Tudi v šoli ga včasih beremo skupaj z gospodom učiteljem.

Vas prav lepo pozdravljam,

Zakonjšek Stane,

učenec osnovne šole v Novem mestu.

Cenjani g. urednik!

Še nobenega dopisa nisem brala iz Cerknice, zato sem se jaz ojunčila, da Vam napišem nekaj vrstic.

Doma sem iz Dolenjega Jezera in obiskujem peti razred osnovne šole v Cerknici. Na »Vrtec« sem naročena prvo leto. Čitam ga rada, ker mi ugajajo povesti.

Sedaj pa bo za danes dovolj, pa še drugič več, če ne bo pismo romalo v koš. Najlepše Vas pozdravlja

Šparemblek Marija,

Dolenje Jezero pri Cerknici.

Spoštovani g. urednik!

Iz naše lepe Mirne ni bilo še nobenega dopisa. Zato sem se jaz spomnila, da Vam napišem nekaj vrstic. Na »Vrtec« sem naročena tretje leto in ga prav z veseljem čitam. Pošiljam tudi prošnjo, da se moje malo pisemce objavi v prihodnji številki. Upam, da ne bo romalo v koš.

Pošiljam Vam in vsem naročnikom »Vrtca« najlepše pozdrave!

S spoštovanjem

Ida Vrščaj,

učenka III. razr. višje lj. šole
na Mirni.

Spoštovani gospod urednik!

Pišem Vam prvo pismo in upam, da ga boste sprejeli. Doma sem iz Notranjih goric, kjer imamo tudi šolo. Zelo rad berem povesti, še rajši pa rešujem skrite stezice. Hodim v VII. razred osnovne šole. V našem razredu smo vsi naročeni na »Vrtec«.

Vaš list mi zelo ugaja. Zato tudi težko pričakujem prihodnje številke.

Če mojega pisma ne boste vrgli v koš, se bom še kdaj oglašil.

Prisrčno Vas pozdravlja

Kenk Martin,

učenec VII. r. osn. šole, Notranje gorice.

Dragi g. urednik!

Tudi jaz se oglašam iz našega lepega kraja. Pišem Vam prvo pismo in upam, da ne bo romalo v koš. V šolo hodim na Ježico v IV. razred. Vsi smo naročeni na Vaš list »Vrtca«. Zelo ga rada berem. Komaj pričakujem prihodnje številke »Vrtca«. Ko ga prinesem domov, se ne moremo zvrstiti. Vsi ga beremo z veseljem. Rada pa se mučim tudi s skritimi stezicami. Včasih se mi posreči, da jih najdem.

Lepo Vas pozdravlja

Bolka Terezija,

učenka IV. razreda na Ježici.

moser Jožica, Jesenko Ivanka, Križman Franc, Petkovšek Cilka, Friškovec Olga, Kovač Franc, Jelovšek Silva, Vrhovec Nada, Petrovčič Julijana, Završnik Herman, Jesenko Marica, Lenarčič Maks, Janša Mimica, Zalaznik Francka. — *Gradac*: Jakša Ivanka, Štrukelj Marija. — *Grahovo pri C.*: Globokar Dagma, Premrov Rudolf, Ule Anica, Novljan Alenčica, Tavželj Marija. — *Griblje*: Jakofčič Ivanka, Kralj Tone, Jakofčič Pepa, Totter Jakob, Štravs Milka, Črnič Vid, Križan Marija. — *Grosuplje*: Trošt Slavko. — *Iška vas*: Vehar Ivanka. — *Ježica*: Bolka Terezija. — *Št. Jurij pri G.*: Gale Ivan, Pritekel Marija, Boc Marija, Gruden Marija, Javornik Herman, Gruden Rudolf, Kocman Franc, Mohar Fr., Štefe Al., Virant Jan., Šerjak Fr., Janežič Stan., Škrjanc Iv., Šerjak Mihaela, Gobec Valerija, Strlekar Ana, Kraljič Antonija, Petrič Ant., Tomšič Ivana, Hribar Olga, Borštnik Jera, Hribar Jožefa, Bolek Mar., Trontelj Ana, Bedenčič Justina, Krampelj Jožefa, Štrukelj Ana, Virant Emilija, Javornik Jožefa, Rebolj Frančiška, Primc Ana, Dolinšek Mar., Glinšek Pavla, Mehle Ivana, Steh Ana, Gačnik Ivana, Virant Ivana, Škrjanc Mar., Zemljak Al., Zupančič Iv., Zupančič Jož., Trontelj Jož., Podržaj Ant., Kastelic Drago. — *Kočevje*: Preželj Špela, Kajfež Nada. — *Lavrca pri L.*: Nebec Vera. — *Ljubljana*: Hlebec Milan, Strah Jan., Jezeršek Pavel, Jaklič Fr., Petrič Dušan, Zužek Ciril, Rožanec Katarina, Šetina Jožefa, Bonča Miloš, Jerman Majda, Dolžan Franc, Lah Marko, Horvat Marjana, Žvokelj Marko, Večerin Adolf, Medvešek Dragica, Buh Janez, Kalan Juvencij, Zalokar Bojan, Hrovatič Jožek in Janez, Štrus Ivan, Praprotnik Albert, Sedej Marijan, Lubej Branko, Zidar Fr., Koman Milica, Pajnič Viljem, Pegan Efrem, Selko Val., Godnič Stanka, Stare Marijan, Rupnik Marijan, Škerl Aleksander, Gasparič Pavel, Horn Gabrijel, Grmovšek Frančiška, Sekirnik Jos., Sobočan Jož., Kamnikar Vida, Planinc Janko, Obradovič Dušica, Grčar Ela in Nikica, Zajc Baldomir, Bizjan M., Tomšič Iva, Češnovar Jož., Bano Milena, škofca Danica, Gorjan Dragica, Kastelic Breda, Gašperšič Jožica, Petelin Stanka, Mencej Ivica, Špačapan Greta, Jekl Darinka. — *Loški potok*: Košir Fr., Mohar Ivan, Benedičič Mohor, Ruparčič Tončka, Knavs Karel, Kordiš Fr., Vesel Filip, Košmerlj Vinko, Turk Antonija, Ruparčič Jože, Car Alojzij, Rojec Stana, Kordiš Alojzij, Kordiš Pavla, Lavrič Olga, Sega Marija, Pintar Pavla. — *Novo mesto*: Gajeta Kristina, Zvegljč Alojzij. — *Orehovo*: Ručigaj Martin, Luzar Cvetko, Guštin Jožefa, Brulc Jožefa, Hudoklin Pepca, Krhin Marija. — *Stična*: Anžlovar Milan, Grabljevec Jož., Hrast Avg., Medved Feliks, Okorn Fr., Omahen Ant., Sadar Jan., Strmole Fr., Trpin Iv., Vahčič Vlad., Zupančič Adolf, Zupančič Ant., Zupančič Jož., Leskovec Branko, Erjavec Mar., Jerič Ana, Kastelec Angela, Koprivnikar Mar., Kralj Ana, Marinšek Vera, Potokar Jožefa, Pušljar Vera, Smrežkar Tončka, Strmole Amalija, Zajc Mar., Zaletel Dragica, Žitnik Milenka, Kavšek Anton, Ceglar Alojzij, Medved Milan, Kek Milan, Lazar Ivan in Nikola, Borštnar Ignacij, Kosec Jože, Medved Ign., Klemenčič Avg., Godec Gvidon, Korelec, Omejec Ant., Grden Igo, Genorijo Alojzij, Zupančič Fr., Škofca Stane, Strmole Iv., Nograšek Silv., Štritof Fr., Čebular Mar., Borštnar Mar., Čož Vera, Hrast Genovefa, Hribar Jožefa, Kosten Jožefa, Koščak Jožefa, Medved Alojzija, Markovič Marija, Mestnik Jožefa, Piškur Julijana, Rojec Fr., Škofca Tone, Strmole Mar., Gruden Ivana, Lavrič Gabrijela, Glavan Ana. — *Št. Peter pri Novem mestu*: Jovan Aldo, Lapanje Andi, Jakše Pavla, Florjančič Jelka in Zora, Tračnik Cvetka, Jakše Justina, Čolnar Ana. — *Podlipa*: Malavašič Marija, Gale Angela, Cankar Vinko, Urh Terezija, Buh Jožefa. — *Preserje*: Intihar Ana, Drašler Ivanka, Trojar Francka. — *Podzemelj*: Tome Nikolaj. — *Rakitna*: Likovič Anica, Rot Ivanka, Sušteršič Jožefa, Bezek Ana, Borštnik Danica, Kovačič Jožefa in Jože, Žot Gabrijel in Ivana. — *Ribnica*: Virant Anica, Oražem Nevenka. — *Rožni dol*: Pavše Zinka, Meglič Ivana. — *Sodražica*: Češarek Joško. — *Stari trg pri R.*: Špec Radka. — *Št. Jernej*: Švalj Pepca, Foršek Al., Musar Jož., Vide Jož., Rangus Darinko, Vide Ignacija, Zagorc Mar., Mencin Minka, Pušavc Ana. — *Šmihel pri Novem mestu*: Kokošar Tinka. — *Št. Jošt*: Stanonik Frančiška, Tominc Ana, Jesenko Doroteja, Lešnjak Andrej, Skvarča Alojzij. — *Vel. Poljane*: Pengal Stanislava, Marija in Marjeta, Intihar Justa, Prijatelj Štefka, Novak Marga, Pirnat Anica, Novak Marija, Jamnik Janez, Kaplan Štefanija, Anica in Janez, Drobnič Anica in Rezka, Novak Francka in Danijela, Korošec Ivanka, Žgajnar Milka. — *Vrhnika*: Ponebšek Janez.

5 uganke je rešila: Duhovnik Anica. Brez imena in kraja en reševalec.

Reševalcem ni treba prilagati v pismih znamk. — 12 prepozno došlih rešitev ni bilo več mogoče upoštevati pri zrebanju in priobčenju.

Izžrebani so bili in dobe nagrade:

Črnomelj: Plut Rozina. — *Dolenja vas pri R.*: Klun Nežka. — *Kočevje*: Preželj Špela. — *Ljubljana*: Stare Marijan. — *Stična*: Kosec Jože. — *Št. Jošt pri Vrhniku*: Skvarča Alojzij. — *Rakitna*: Rot Ivanka. — *Vel. Poljane*: Jamnik Janez. — *Dev. Mar. v Polju*: Gale Ladislav.